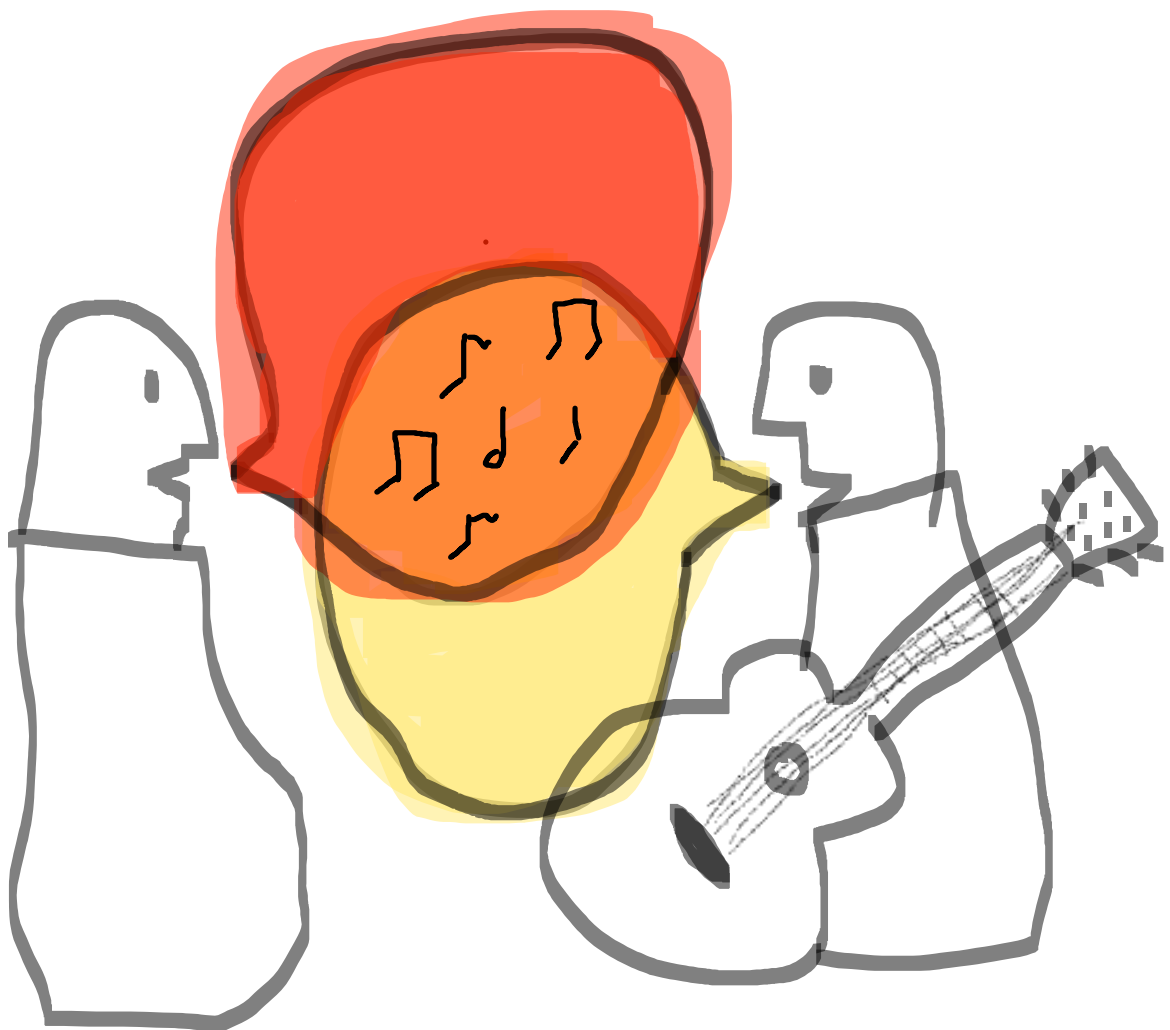

Livskvalitet forstået som tegn på nærvær i musikterapisessioner med en hospicepatient – et kvalitativt single-casestudie

AALBORG UNIVERSITET

Opgavetitel: Livskvalitet forstået som tegn på nærvær i musikterapisessioner med en hospicepatient – et kvalitativt single-casestudie

Forfatter: Mattias Hovgaard Hansen

Universitet: Aalborg Universitet

Studieretning og fag: Musikterapistudiet, Kandidatspeciale

Semester: 10. semester.

Vejleder: Ulla Holck

Antal anslag: 128.471 tegn m. mellemrum / normalsider 53,5 (heraf er udgør figurer 38.000 tegn)

Referencetil: APA 7

Dato: 30/6 - 2021

Mattias Hovgaard Hansen

30/6

Afleveringsdato

ABSTRACT

Aim: This qualitative single-case study investigates how indicators of intimacy can be heard and understood in the interaction between a hospice patient and a music therapist. Additionally it investigates how the presence can be said to facilitate quality of life for the patient

Background: This thesis is based on the 9th semester internship period. Here I worked as a music therapist at Hospice Søholm in the autumn of 2020. Hospice Søholm is located outside Aarhus with a total of 13 beds. Since they had no music therapist, it was an obvious place to get an internship and during my time at the hospice, I had a case with a hospice patient whom I have called Hans for his anonymization. Hans was an elderly man diagnosed with cancer. We had 21 sessions together and spent a lot of our time singing songs.

Method: This study has an explorative approach because I started with a phenomenological approach. I explored indicators of intimacy as a phenomenon. I Used Elan 6.0 to transcribe the audio-recorded data and started to investigate and find indicators of intimacy. Later I incorporated theory and literature from the doctor and author behind the hospice philosophy Cicely Saunders (2021) the psychologist Susan Hart (2017), music therapy professor Kenneth Bruscia (1987), Tony Wigram (2004) and many more, which gave the analysis a hermeneutic perspective. I then discussed the indicators of intimacy by comparing them with theory and literature.

Result: In the study, there were found sixteen indicators of intimacy which shows that the music therapist and patient share intimacy in the music therapy sessions. When relating the sixteen indicators of intimacy to literature and theory, I interpret that the indicators of intimacy I have found have given Hans quality of life in the last period of His life.

Keywords: Music therapy, audio-recorded transcriptions, indicators of intimacy, quality of life, hospice patient, end of life, palliative care.

Indholdsfortegnelse

1.0 Indledning.....	1
1.1 Problemfelt	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Hvordan PF søges besvaret.....	2
1.4 Videnskabsteoretiske overvejelser	2
1.4.1 Menneskesyn	3
2.0 Teori	4
2.1 Palliation	4
2.2 Hospicefilosofien	5
2.3 Hospicefilosofien i Danmark	6
2.4 Livskvalitet for hospicepatienter	9
2.5 Nærvær for hospice patienter	10
2.6 Synkronisitet	11
2.6.1 Synkronisitet i musikterapi.....	12
3.0 Dataudvælgelse og metode.....	14
3.1 Oversigt over forløb med Hans	14
3.2 Udvalgelse af data	14
3.3 Tilgang til transskription og analyse	16
3.3.1 Transskription og begyndende analyse af sangene	16
3.3.2 Transskriptionen og begyndende analyse af samtalerne.....	18
4.0 Empiri	19
4.1 Analyse af audioklip fra d. 21/10	19
4.1.1 Sang – Lysets Engel.....	19
4.1.2 Samtale	25
4.1.2.1 Første del – Indholdet af samtalen	25
4.1.2.2 Anden del – Hvordan samtalen forløber.....	26
4.1.2.3 Sammenfatning del et og to.....	27
4.2 Analyse af klip fra d. 16/11	29
4.2.1 Sang – Lysets Engel.....	29
4.2.2 Samtale	31
4.2.2.1 Første del – Indholdet af samtalen	32
4.2.2.2 Anden del – Hvordan samtalen forløber.....	33
4.2.2.3 Sammenfatning af del et og to.....	34
4.3 Opsummering af tegn på nærvær.....	35
5.0 Diskussion.....	37
5.1 Tegn på nærvær i lyset af udvalgt teori	37
5.1.1 Synkronisitet	37
5.1.2 Tursamspil og overlap	38

5.1.3 Hospicefilosofien og nærvær	39
5.2 <i>Hvordan nærvær kan facilitere livskvalitet</i>	40
5.2.1 Tegn på nærvær fordelt på de fire palliative behov	40
5.2.2 Livskvalitet som meningsfuld aktivitet	42
5.2.3 Livskvalitet på et åndeligt og eksistentielt plan	43
5.2.4 Livskvalitet som kammeratskab	43
5.2 <i>Diskussion af metode</i>	44
5.2.1 Analyse af nærvær	44
5.2.2 Sammenstilling af analysen med teorien	45
5.2.3 Videnskabsteoretisk diskussion	45
6.0 Konklusion og perspektivering	46
6.1 <i>Perspektivering</i>	46

Litteraturliste

Bilag:

A – Samtykkeerklæring

B – ”Lysets engel går med glans” transskription udført i Elan fra d. 21/10

C – ”Samtale” transskription udført i Elan fra d. 21/10

D – ”Lysets engel går med glans” transskription udført i Elan fra d. 16/11

E – ”Samtale” transskription udført i Elan fra d. 16/11

1.0 Indledning

De første tanker om dette speciale startede i forbindelse med afslutningen af min praktik på 9.semester. Her arbejdede jeg som musikterapeut på Hospice Søholm i efteråret 2020, hvor jeg efterfølgende blev ansat i en projektstilling. Hospice Søholm blev etableret i 1999 som en del af Aarhus amt indtil år 2009, hvor det blev vedtaget, at det skulle være en selvejende institution. I 2012 fik Hospice Søholm nye rammer, ved Stavtrup i udkanten af Aarhus med tretten sengepladser. Hospice Søholm ønsker, at det enkelte menneske oplever sig værdifuld, respekteret og mødt. Den lindrende indsats på Hospice Søholm ønsker at give den døende den bedst mulig livskvalitet i den tilbageværende tid og en værdig livsafslutning på livet (Didriksen et al., 2019). I min praktikperiode havde jeg flere forløb. Min undersøgelse tager sit udgangspunkt i forløbet med en mand, jeg vælger at kalde Hans. Hans var en ældre mand med kræft med uspecificeret lokation. Kræften medførte, at han var plaget af smerter, samt lymfødeme i begge ben. Han havde boet alene inden, han kom på Hospice Søholm, ingen børn, ingen kendte pårørende og han havde mistet sin kone flere år forinden. Igennem forløbet fik jeg erfaring med betydningen af livskvalitet i den terminale fase. Jeg fik en tæt relation med Hans og nød tiden sammen med ham indtil det sidste. Han levede de sidste 3 måneder af sit liv på Hospice Søholm, inden Hans døde havde vi haft 21 sessioner sammen.

1.1 Problemfelt

Livskvalitet er et centralt begreb i den lindrende specialiseret behandling (Sundhedsstyrelsen, 2017; WHO, 2020). Hans gav udtryk for glæden ved musikterapien og det gav derfor god mening at have fokus på at underbygge hans livskvalitet gennem de sidste faser af livet. Livskvaliteten for hospicepatienter er truet af et ofte kompliceret sygdomsforløb, som er langt, uforudsigeligt og stiller store krav. Angst, depression, fysisk inaktivitet, social isolation og smerter er ofte dominerende. De sidste leveår kan være voldsomt lidelsesfulde for patienten og kan være en stor belastning for pårørende (Sundhedsstyrelsen, 2017).

Jeg har derfor efter forløbet reflekteret over, hvordan musikterapiforløbet mere specifikt kan siges at have underbygget livskvaliteten hos Hans og hvilke elementer i samspillet, der kan siges at have med livskvalitet at gøre. I refleksionerne bliver jeg ved med at vende tilbage til oplevelsen af 'nærvær' som et centralt tema. Ikke kun fordi de sociale aspekter i Hans liv var begrænset, men også fordi sammenværet mellem os virkede meningsfuldt og vigtigt for Hans. Jeg lavede efterfølgende en brainstorm, over det jeg knytter til begrebet 'nærvær' i samspillet med Hans: *At være til stede, at være i nuet, opmærksomhed, medfølelse, at rumme, at lytte, samhørighed, hjertevarme, tilpasning, det Interpersonelle, at grine sammen, at tale*

sammen, fællessang, synkronisitet, sammenspil, turtagning, affektiv afstemning og gensidighed. Brainstormen viser min umiddelbare forforståelse af fænomenet 'nærvær' i forhold til Hans. For at blive klogere på fænomenet nærvær og hvordan nærvær kan fremme livskvaliteten, ønsker jeg med specialet at gå i dybden med audiooptagelser fra forløbet. Jeg ønsker at undersøge, om nogle af elementerne af nærvær kan høres på audiooptagelserne fra forløbet eller om de alene optræder i min erindringer. Dermed også hvorvidt musikterapi har været med til at bidrage positivt til Hans livskvalitet.

1.2 Problemformulering

Med udgangspunkt i en analyse af audioeksempler fra et musikterapiforløb med Hans, en mand på hospice med dødelig kræft, ønsker jeg at undersøge:

Hvordan kan tegn på nærvær forstås og høres i samspillet mellem Hans og mig i musikterapien? – Og hvordan kan nærværet siges at facilitere livskvalitet for Hans?

1.3 Hvordan PF søges besvaret

Første del af problemformuleringen vil søges besvaret gennem en mikroanalyse af audiooptagelser fra sessioner med Hans. Enkelte audioklip udvælges og transskriberes i programmet Elan 6.0. Herefter vil tegn på nærvær, som kan høres og ses i transskriptionerne fremhæves, understøttet af noter fra sessionen. Den anden del af problemformuleringen vil søges besvaret ved at sammenholde analysens tegn på nærvær med relevant litteratur fra Hospicefilosofien (Graven, 2015; Lindstrøm et al., 2020; WHO, 2020; Sundhedsstyrelsen, 2017 m.fl.), spædbarnsforsker Daniel Stern (Stern et al., 1975), læge og forfatter til hospicefilosofien Cicely Saunders (Saunders, 1964; Saunders, 2021), psykolog Susan Hart (Hart, 2017) og lektor i musikterapi Ulla Holck (Holck, 2002) m.fl.

1.4 Videnskabsteoretiske overvejelser

Min indfaldsvinkel til undersøgelsen er eksplorativ (Ridder & Bonde, 2014), idet jeg ønsker at undersøge fænomenet 'nærvær' induktivt. Med udgangspunkt i en bottom-up analyse af få men righoldige data. Mine subjektive tolkninger spiller dermed en stor rolle i undersøgelsen, eftersom det er mig der vurderer,

analyserer og derigennem foretager subjektive vurderinger igennem hele undersøgelsen. Jeg vil dog tilstræbe at forholde mig åben og analysere data så objektivt som muligt.

Jeg ønsker at forstå begrebet nærvær som fænomen, hvilket betyder, at min analyse af audiooptagelserne har en fænomenologisk tilgang, fordi jeg undersøger hvordan nærvær høres og opleves (Jackson, 2016). Mine tolkninger af betydningen af nærvær, samt inddragelsen af teori, giver analysen en hermeneutisk overbygning (Kenny et al., 2016). Jeg læner mig op ad Barbara Wheelers og Kenneth Bruscias (2016) beskrivelser om den post-positivistiske tilgang som en allerede antaget erkendelse af at uanset forskerens trofaste bestræbelser i at overholde en objektivistisk tilgang, må resultaterne betragtes som formodninger snarere end absolutte sandheder. Undersøgelsens forskningsdesign er et kvalitativt single-case-studie. I et single-casestudie indgår der typisk specifik og komplekst data ikke en undersøgelse fra et stort deltagerantal. Et casestudie tilhører kategorien fleksible designs, som karakteriseres som kvalitativt og har et enkelt problem eller en ide som ønskes undersøgt eller forstået (Robson & McCartan, 2016). I et casestudie involveres "den virkelig verden" og nutidige begivenheder. Det er snarere en tilgang, mere end det er en metode (Robson & McCartan, 2016). I udarbejdelsen af undersøgelsen har jeg forsøgt en systematisk, reflekteret og skeptisk måde at arbejde på, hvilket kaldes en *scientific attitude* (Robson & McCartan, 2016). Den systematiske tilgang skal bidrage til at strukturere en arbejdsplan, ydermere er det vigtigt at begrunde og beskrive alle relevante trin i udarbejdelsen af en undersøgelse for at bidrage til gennemsigtighed. At arbejde skeptisk betyder at være kritisk over for sig selv og andre samt reflektere over ideer, teorier og begreber, der kunne give et anderledes perspektiv ind over egen teorier. Alt dette skal udføres etisk forsvarligt. Måden, man beskriver klienten, tager vare på data og udvælger teorier m.m. (Ridder & Bonde, 2014). Som kvalitetssikring er der tilstræbt en transparent tilgang, hvor min subjektive tilgang er tydeliggjort. Målet er at skabe tydelighed for at tydeliggøre eventuelt bias, som jeg bringer som individ.

1.4.1 Menneskesyn

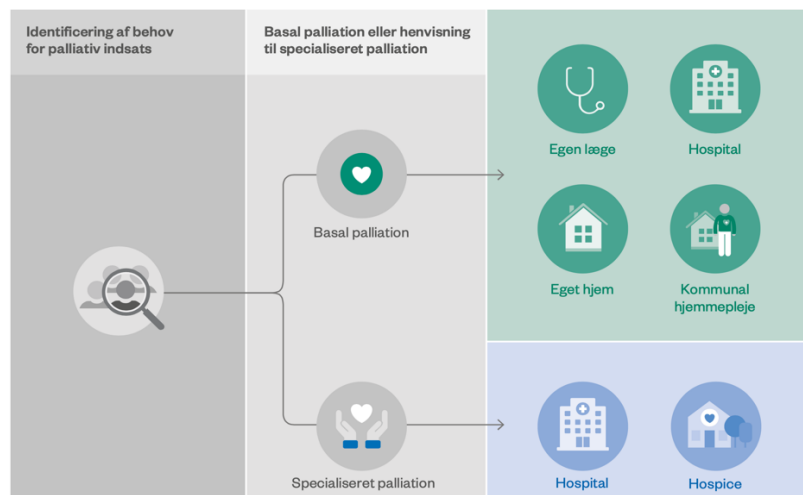
Mit menneskesyn farver selvsagt min terapi med Hans og dermed også min analyse af forløbet. Jeg har grundlæggende et kristent menneskesyn og ser alle mennesker som værdifulde og skabt til at indgå i relationer med andre. Hans var ligeledes præget af et kristent menneskesyn og var glad for at synge salmer. Jeg ønsker at alle skal have en ordenlig sidste tid. Det betyder noget for mig at man ikke skal dø alene. Jeg ønsker at forstå det enkelte menneske, for at kunne bidrage med det nærvær og det der giver mening for den enkelte helt til det sidste. Ved at reflektere over og explicitere min egen forståelse af begrebet nærvær og nærværs betydning for mennesker, ønsker jeg at øge undersøgelsens gennemsigtighed.

2.0 Teori

I dette kapitel præsenteres litteratur, som beskriver hvad hospicefilosofien indebærer, og hvilken betydning den konkret har i Danmark i dag. Hvad livskvalitet og nærvær er for hospicepatienter, samt hvordan synkronisitet muligvis kan være med til at facilitere dette.

2.1 Palliation

Klientgruppen, der arbejdes med i denne undersøgelse, er voksne mennesker med livstruende sygdomme (Sundhedsstyrelsen, 2017). Man opdeler den palliative pleje i to kategorier og fordeler patienten efter en vurdering af behov. Patienten bliver henvist til enten den basale eller specialiserede palliative pleje. I Danmark indgår Hospice i den specialiserede palliative pleje, se figur 2.

Figur 1: "Basal og specialiseret palliation" (Rigsrevisionen, 2020)

Patientgruppen i hospiceplejen bliver henvist, hvis patienten har komplekse problemstillinger som ikke kan lindres på det basale palliationsniveau. Klientgruppen har typisk problemstillinger som både indeholder fysiske, psykiske, sociale eller eksistentielle behov. Et patientforløb på hospice vil typisk være et kort og koncentreret forløb hvor fokus er at lindre. Kræftpatienter udgør hovedparten af klientgruppen, men der findes også andre patientgrupper der har behov for lindringen i den specialiserede hospicepleje (Lindstrøm et al., 2020).

2.2 Hospicefilosofien

Hospicefilosofien, der arbejdes ud fra i dag, tager sit udgangspunkt i tanker af Cicely Saunders. Cicely Saunders blev født i England og i 1944 færdiggjorde hun en bachelorgrad som social rådgiver. Efter en årrække ønskede hun at blive klogere på de udfordringer og behov som terminal syge har, hun blev derfor frivillig på St. Luke's, som var et midlertidigt hjem for døende hvor hun samme år begyndte på medicinstudiet (Saunders, 2021).

I år 1958 begyndte Saunders arbejdet som forsker og praktiserende læge hvor hun arbejdede med døende. I forbindelse med hendes arbejde, begyndte hun at udarbejde nogle af de fundamentale principper som indgår i hospiceomsorgen. Hun har udviklet en systematisk metode til smertekontrol og var samtidig opmærksom på de sociale, emotionelle og spirituelle behov hos patienten (Clark, 1999; Graven, 2015). Hun underviste andre i sin viden, og begyndte at arbejde henimod åbningen af det første moderne hospice. I år 1967, efter meget promovering, fundraising m.m. startede Saunders St. Christopher's Hospice i sydenham, London. Hun var medicinsk direktør ved St. Christopher's Hospice hvor hun videreudviklede det hun havde været med til at skabe igennem de næsten atten år (Graven 2015; Saunders, 2021).

Et gennemgående tema hos Cicely Saunders var tanken om det enkelte menneskes værdi. Hun mente at hospiceplejen var en måde at hjælpe patienten til at se værdien i livet helt frem til døden (Graven, 2015). Saunders var tydelig inspireret af den lange tradition for hospicer udført af den katolske og kristne kirke, hvor åndelig omsorg var i fokus (Graven, 2015). Cicely Saunders egnen tro på Gud skinnede klart igennem i mange af hendes tanker, dog understreget hun, at der var plads alle mennesker og alle trosretninger. Saunders ønskede at personalet skulle være en sammensætning af alle mennesker (Saunders, 2021). Det første kapitel i bogen "Bliv her og våg" stammer fra en tale holdt ved den årlige generalforsamling på Christopher's Hospice fra år 1965 (2021). Ordene "bliv her og våg" var temaet, hvor Saunders var fortæller for den simple målsætning; at være der sammen med patienten (Saunders, 2021). Hun advokerede for at man skulle være der for patienterne, og havde et klart ønske om at forstå patienterne. At sætte sig ind i patientens oplevelse af smerte var en nødvendighed for at kunne lindre dem. Hun var fortæller for at man udviste medfølelse, varme og venskab (Saunders, 2021). Hun mente at alle patienter havde brug for meningsfulde relationer indtil det sidste (Miccinesi et al., 2020).

Cicelys Saunders hospicefilosofi var ikke et forsøg på at kurere eller starte et rehabiliteringsforløb for de terminale patienter, men det handlede hovedsagligt om patientens velvære (Graven, 2015). Hun gjorde op med den tanke, at hvis patienten ikke kunne helbredes og behandles var der ikke mere at gøre. Hun ønskede, at der skulle specialister til at tage sig af de døende, nogle som kunne håndtere psykisk lidelse,

smerte, vrede m.m (Clark, 1998; Graven, 2015). I 1967 formulerede hun begrebet "*total pain*". Begrebet spiller en central rolle i Cicely Saunders hospicefilosofi. "*Total pain*" er en patientcentreret tilgang, et holistisk menneskesyn som dækker over hele patientens oplevelse af smerte på alle niveauer også emotionelle, sociale og åndelig smerte. Lidelse og smerte er ifølge Saunders kompleks (Graven, 2015. Saunders, 2021). Saunders begreb "*total pain*" er stadig udbredt og brugt i dag, også i "World Health Organization" WHO's definition af den palliative indsats ses mange ligheder (WHO, 2020). Filosofen Simon Woods advokere i sin bog "Death's dominion ethics at the end of life" (2007) for, at Saunders har haft stor indflydelse på den palliative pleje vi bruger i dag. Hospicefilosofien blev ikke forbeholdt hospice som institution, men bredte sig og blev et grundlæggende fundament i den palliative pleje. Ifølge Woods (2007) blev hospicefilosofien en tilgang til arbejdet frem for en fysisk institution.

Hospicefilosofien fra 1967 er i dag redefineret af WHO. Den er blevet en del af det sundhedsfaglige indsatsområde og er i flere lande et medicinsk speciale (Graven, 2015). WHO (2020) beskriver den palliativ pleje som en tilgang til arbejdet med patienter med livstruende sygdomme. Målet er at fremme livskvaliteten for både patient og pårørende. Plejen er i dag beskrevet som en holdindsats hvor man behandler lidelse af fysisk karakter, psykisk karakter, psykosocialt og af åndelig art (WHO, 2020).

2.3 Hospicefilosofien i Danmark

Saunders ideer bredte sig gennem Europa og hele verden. I Danmark begyndte man at implementere hospicefilosofien i starten af 1980'erne (Graven, 2015). Det resulterer i, at man i år 1992 åbnede det første danske hospice, Sct. Lukas Hospice i Hellerup (Kopp, 2017; Graven & Timm, 2017). I dag findes der 20 hospicer fordelt rundt i landet, samt to sengepladser på bornholmshospital se figur 2 (Graven & Timm, 2017).

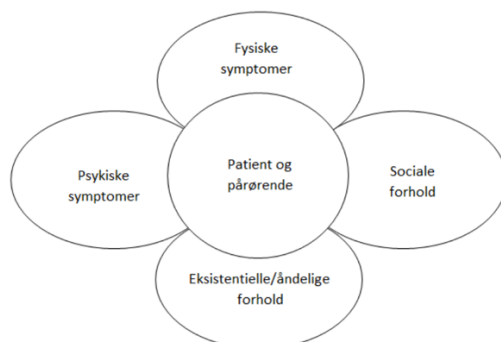
Figur 2: "Oversigt over hospicer i Danmark" (Rigsrevisionen, 2020)

Vibeke Graven, seniorforsker med en filosofisk og sociologisk tilgang til det palliative felt i REHPA og Helle Timm, professor ved statens institut for folkesundhed, har undersøgt hvordan hospicefilosofien opretholdes og indarbejdes som praksis i dag. Igennem observationer og interview af personale fra tre danske hospice fandt de, at hospicefilosofien bl.a. kom til udtryk ved at:

- Fastholde en åbenheden om døden, det er afgørende for, at patienten og pårørende kan udtrykke sorg, angst for at dø m.m.
- Lindre smerte via medicinske virkemidler, men også gennem massage og musikterapi. Fokus er på at lindre, så man kan hjælpe og genoprette patienten som et socialt væsen.
- "Hospice tid" betyder, at der altid skal være tid til at være der for patienten. Personalet løber ikke rundt, men udviser ro.
- At patienten føler sig tryk, er et andet vigtigt tema, hvor man i praksis ser til patienten og udviser tilstedeværelse (Graven og Timm, 2021).

Ifølge Graven og Timm (2017) er den holistiske tilgang gældende og bruges til at varetage eksistentiel og åndelig omsorg. Sundhedsstyrelsen (2017) beskriver den palliative tilgang som en helhedsorienteret indsats, hvor de henviser til Saunders begreb "*total pain*". Her beskrives vigtigheden i at se på det hele menneske.

For at kunne fremme livskvaliteten, skal man se på både fysiske symptomer, psykiske symptomer, sociale forhold og åndelige forhold samt inddrage pårørende, se figur 3 (Sundhedsstyrelsen, 2017).

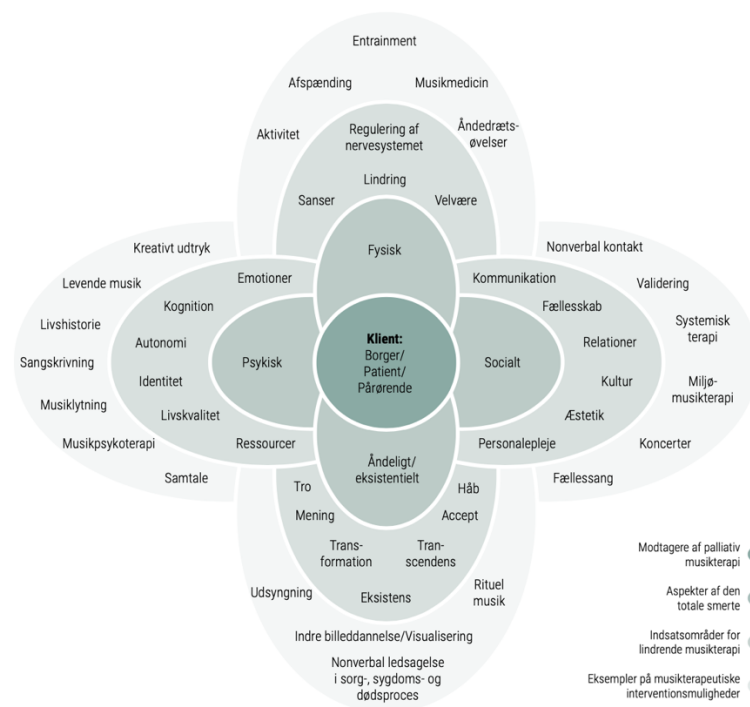

Figur 3: "Palliative behov ved livstruende sygdomme" (Sundhedsstyrelsen, 2017)

Sundhedsstyrelsens (2017) definition af palliation henviser til WHO's (2020) definition og fremhæver yderligere en række punkter fra WHO:

- *"Tilbyder lindring af smerter og andre generende symptomer"*
- *Bekræfter livet og opfatter døden som en naturlig proces*
- *Tilstræber hverken at fremskynde eller udsætte dødens indtræden*
- *Integrerer omsorgens psykiske og åndelige aspekter*
- *Tilbyder en støttefunktion for at hjælpe patienten til at leve så aktivt som muligt indtil døden*
- *Tilbyder en støttefunktion til familien under patientens sygdom og i sorgen over tabet*
- *Anvender en tværfaglig teambaseret tilnærmelse for at imødekomme behovene hos patienterne og deres familier, inklusive støtte i sorgen om nødvendigt*
- *Har til formål at fremme livskvaliteten og kan også have positiv indvirkning på sygdommens forløb"* (Sundhedsstyrelsen, 2017 side 6).

Hospicefilosofien har også betydning for det musikterapeutiske arbejde i Danmark. Musikterapeuterne Signe Marie Lindstrøm, Marie Falk, Bente Laurberg Knudsen, Julie Ørnholt Bøtker, Ulla Lau Hyldgaard og Leif Rasmussen i samarbejde med Dansk Musikterapeut Forening (DMTF) og Dansk magisterforening (DM) udgav i år 2020 en række anbefaling til kompetence for musikterapeuter i den palliative indsats. Her beskrives b.la. indsatsområder for musikterapi i praksis med udgangspunkt i Saunders begreb *"total pain"* (Lindstrøm et al., 2020).

Figur 4: "Indsatsområder for lindrende musikterapi" (Lindstrøm et al., 2020)

Den inderste del af figur 4 er kendt fra Saunders begreb *total pain* (se figur 2). Her i figur 4 ser vi hvordan de forskellige indsatsområder for lindrende musikterapi, er koblet sammen med de forskellige aspekter af smerte. Yderligere er de forskellige indsatsområder af musikterapeuters arbejde konkretiseret for at tydeliggøre, hvordan man arbejder med at styrke livskvaliteten inden for de 4 aspekter af smerte, beskrevet af Saunders. Cicely Saunders tanker og beskrivelser om hospicefilosofien bruges stadig i dag som grundlag for lindrende behandling. Ifølge Videntcenter for Rehabilitering og Palliation (REPHA), som følger udviklingen af den palliative indsats i Danmark, har næsten alle hospice en musikterapeut ansat eller fast tilknyttet (REPHA, 2021).

2.4 Livskvalitet for hospicepatienter

WHO definerer livskvalitet ud fra den enkeltes opfattelse af deres position i sammenfundet og i livet, samt om man lever op til de værdier, mål og forventninger man har til sig selv. Livskvalitet er ifølge WHO et bredt begreb, som er komplekst og påvirkes af fysisk heldbred, psykologisk tilstand, personlig tro, sociale relationer, og forholdet til deres miljø (WHO, 1997).

Konkrete metoder, brugt til at undersøge livskvalitet, kan hjælpe med at konkretisere og tydeliggøre begrebet. Sundhedsstyrelsen (2017) anbefaler, at patientens palliative behov vurderes ud fra en række spørgsmål fra de sundhedsprofessionelle. Spørgsmålene kan være med til at pege på relevante aspekter af livet som er vigtig for hospice patienternes livskvalitet. Spørgsmålene drejer sig om:

- Patientens oplevelse af egen livssituation.
- Fysiske symptomer f.eks. smerte, åndenød, bevægelighed m.m.
- Psykiske symptomer f.eks. angst, depression, træthed, ensomhed, sygdoms betydning for aktiviteter i hverdagen.
- Sociale forhold som f.eks. støtte og nærvær til patienten, forhold til ens pårørende.
- Eksistentielle og åndelige forhold, her omhandler det mening med livet, eventuelle styrker som bringer håb og evt. religiøst tilhørsforhold.
- Udover patientens livskvalitet er der også fokus på de pårørendes (Sundhedsstyrelsen, 2017).

Susan McMillan, amerikansk professor i onkologisk sygepleje, udarbejdede i forbindelse med sit arbejde en metode til at måle livskvalitet for hospice patienter. Metoden hedder HQLI-R, som står for "Hospice Quality of Life Index-Revised". Metoden er gennemprøvet og revideret flere gange. I 1998 blev dens pålidelighed og validitet gennemtestet hvilket viste at HQLI-R producerer næsten samme resultat hver gang (McMillan & Weitzner, 1998). HQLI-R metoden undersøger forskellige parametre som er med til at illustrere patientens livskvalitet. HQLI-R metodens spørgsmål er opdelt i tre kategorier:

- Funktioner - daglige aktiviteter, det sociale liv, koncentrationsevne og aktiviteter der bringer glæde.
- Psyko-fysiologiske - vrede, smerte, kvalme, bekymringer og angst.
- Social og spiritualitet - meningen med livet, fysisk kontakt, støtte fra pårørende, relation med Gud (Hilliard, 2003).

2.5 Nærvær for hospice patienter

I hospicefilosofien bliver vigtigheden af at lytte til og forsøge at forstå patientens livsverden og synsvinkel, fremhævet. Ifølge Saunders var terminale patients primære behov nærvær, en som lytter til dem (Saunders, 1964). Patientens behov for nærvær er også pointeret i kapitel 2.4, hvor bl.a. HQLI-R spørgsmålene omhandler fysisk kontakt og støtte fra pårørende (Hilliard, 2003). I spørgsmålene fra Sundhedsstyrelsen spørges der indtil sociale forhold, støtte og nærvær fra pårørende, som påvirker hospice patientens livskvalitet (Sundhedsstyrelsen, 2017). Sociale relationer, støtte og nærvær fra venner og familie er derfor en vigtig del af hospicepatienters livskvalitet.

Den danske ordbog definerer nærvær på to måder. Nærvær kan være det at være til stede, det kan også være en oplevelse af at få opmærksomhed, blive vist interesse, kærlighed eller omsorg fra et andet menneske (Hjort et al., 2003).

I dag arbejdes stadig med at styrke patienters behov for nærvær i den specialiserede hospiceindsats. Tiltag der styrker nærværsoplevelser, er bl.a. beskrevet af Annegrete Venborg, som er udviklingssygeplejeske på Hospice Djursland og er hovedforfatter til det, der er blevet kaldt S-tilgang. S-tilgangen er et værktøj, der har til formål at bevare og styrke livskvaliteten for hospicepatienter (Venborg, 2016). De seks s'er består af: sociale relationer, symptomlindring, selvbestemmelse, selvbillende, samtykke (det at acceptere livets afslutning) og sammenhæng og mening (Venborg, 2016). Under punktet "sociale relationer" beskrives vigtigheden i at have et stærkt netværk. Familie og venner kan være en støtte imod følelsen af at være alene og det at dele sidste oplevelser og få sagt farvel kan udløse fred og håb. Hvis patienten ingen pårørende har, beskrives konkrete måder, hvorpå man kan styrke patienten mod isolation og ensomhed. Det kan f.eks. ske ved at: gå en tur, kortspil, læse avis sammen eller kontakte en besøgsven m.m. (Nodestgaard & Brøndum, 2016).

I figur 4 (se afsnit 2.2) er der nævnt forskellige musikterapeutiske metoder og tiltag til at lindre social smerte. Metoder som også kan bruges til at fremme nærværs oplevelser for patienten. Nævnt er bl.a. fællessang, koncerter, miljømusikterapi, validering, samt nonverbal kontakt. At synge sange sammen kan være med til at vække minder og skabe socialt samvær. Ligeledes kan koncerter og miljømusikterapi på hospice, som tager udgangspunkt i patientens livssituation bidrage til en stemning af nærvær, tryghed og ro. Gennem improvisation eller livemusik kan man også være med til at skabe nonverbal kontakt gennem sange eller ved at spille på instrumenter (Lindstrøm et al., 2020). Musikterapi kan også bruges til at skabe relationer mellem hospicepatienter f.eks. ved hjælp af fællesangs arrangementer.

2.6 Synkronisitet

Synkronisitet og synkrone momenter mellem mennesker kan være med til at facilitere nærværs oplevelser. Når synkronisitet er til stede, vil parterne se hinanden som varme, ægte og empatiske (Feldstein & Welkowitz, 1987 refereret fra Holck, 2002). Synkronisitet opstår spontant, når der er tale om en tæt relation uden nogle af parterne er stressede eller nervøse (Hart, 2017). Synkrone momenter i en dialog kan derfor være tegn på en tæt relation, uden stress og nervøsitet.

Evnen til synkronisitet udvikles i de første levemåneder. Omkring den sjette leveuge vil spædbarnet typisk begynde at indgå i lyddialoger med forældrene. Spædbarnet begynder at forudsige pauser i forældrenes tale, hvorved der opstår en dialog. Denne medfødte timing er afgørende for udviklingen af sociale og kommunikative kompetencer (Malloch, 1999; Trevarthen, 1999). Kommunikativ musikalitet er, ifølge Stephen Malloch (1999) et grundelement i al kommunikation. Vi er alle født med sans for timing, puls og kvalitet af tonelejet, som er de evner der udgør den kommunikative musikalitet (Malloch, 1999). Barnets evne til at indgå i protokonversationer allerede fra omkring 2 måneders alderen, skyldes barnets medfødte evne til at opfange pulsen i samspillet mellem forælder og barn. Fællespulsen og timing er grundlaget for at synkronisitet mellem mor og barn kan opstå. En mor der møder barnet i synkrone mødeøjeblikke, udvikler og styrker barnets sociale kompetencer (Holck, 2002). Susan Hart (2017) beskriver, at denne synkronisitet bidrager til, at barnet opnår emotionel stabilitet, da synkronisitet skaber sammenhængende neurale kredsløbsforbindelser i nervesystemet. Derved styrker de synkrone mødeøjeblikke den emotionelle udvikling gennem hele livet (Hart, 2017).

Synkronisitet kan have stor betydning for kvaliteten af en dialog. Når to parter er synkroniserede, vil lytteren forudse turskiftet og vil derfor tilpasse sig den fællespuls eller rytmen i dialogen for at overtage på det rette tidspunkt (Knapp et al., 2013). Holck beskriver hvordan turtagning kan fejle og resultere i verbale overlap. I sådanne situationer er det interessant, hvordan man fortsætter samtalen og reparerer sådanne overlap. Måden man fortsætter og reparerer, kan være med til at sige noget om evnen til at organisere turtagningen og generelle social-pragmatiske evner til at kommunikere (Holck 2002). Verbale overlap er dog ikke altid af negativ karakter. I et studie fra 1975 fandt man, at desto højere arousal mellem mor og barn, jo mere vil de snakke på samme tid. De verbale overlap kunne tolkes både positivt og negativt. Hvis f.eks. barnet græder og moren samtidig trøster, sker der naturligt et overlap. Et andet eksempel givet i studiet er hvis barnet og moren griner sammen, her kan overlappet være af en mere positiv karakter, fordi de begge får glæde af at mødes og verbalisere samtidigt (Stern et al., 1975).

2.6.1 Synkronisitet i musikterapi

I musikterapi er der en række fagbegreber, som læner sig op af begrebet synkronisitet. Når man som musikterapeut synkroniserer, forsøges der ofte at matche patientens udtryk på samme tid som patienten udtrykker det, men synkronisitet kan generelt forstås på to måder. Den første måde omhandler de samtidige handlinger, hvor noget sker på nøjagtig samme tid, den anden handler om at følges af tidmæssigt og dele en tidsramme (lexico, 2021).

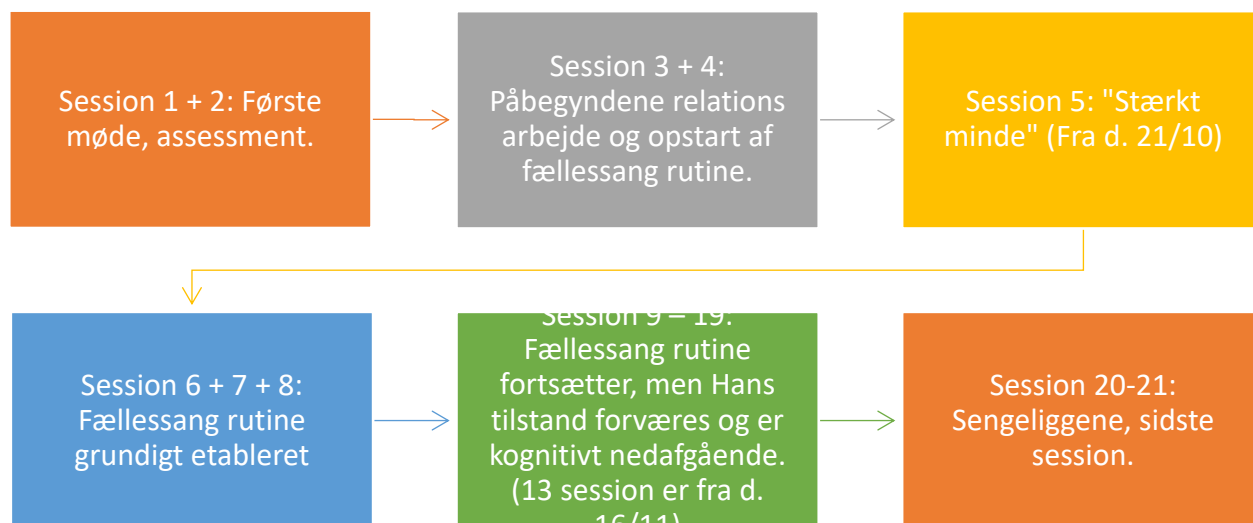
Professor Kenneth Bruscia har beskrevet *synkronisering* som et musikterapeutisk værktøj. *Synkronisering* er iflg. Bruscia at gøre hvad klienten gør, på samme tid. Det er ikke nødvendigvis hele udtrykket der efterlignes, men enkelte musikalske parametre (Bruscia, 1987). Bruscia (1987) pointerer, at *synkronisering* bruges til at støtte, stabilisere, styrke patientens udtryk og fremhæve patientens opmærksomhed på eget udtryk. *Synkronisering* minder på mange måde om begrebet *matching*, som er beskrevet af professor i musikterapi Tony Wigram. *Matching* bruges af musikterapeuter til at gå ind og efterligne elementer af patients musikalske udtryk. Det kan være tempo, toneleje, volumen, m.m. metoden bruges til at validere, forstærke og imødekomme patientens emotionelle eller musikalske udtryk (Wigram, 2004). Målet er at fremhæve patientens lederskabs muligheder ved at efterligne patientens udtryk (Wigram, 2004). Musik brugt i en musikterapeutisk relation kan iflg. Susan Hart (2017) aktivere de neurale kredsløbsforbindelser gennem synkroniseringsprocesser og derigennem styrke den emotionelle stabilitet gennem hele livet.

3.0 Dataudvælgelse og metode

I dette kapitel fremlægges dataudvælgelse og analysemetoden. I begyndelsen af kapitlet vises en oversigt over det musikterapeutiske forløb med Hans. Herefter, vil udvælgelsen af data blive præsenteret og til slut hvordan transskriptionerne i Elan 6.0 blev til.

3.1 Oversigt over forløb med Hans

Forløbet med Hans begyndte med, at jeg spillede en sang han ikke kendte, dog virkede han interesseret i musikken. Så i anden session tog jeg en mere kendt sang med og da jeg begyndte at synge, sang han med helt af sig selv. Det blev starten på et sangfællesskab, hvor vi sang sange fra Hans' barndom, salmer og nye sange, som Hans lærte undervejs. Jeg havde altid en ny sang med hver gang vi mødtes og derigennem udvidede vi vores repertoire. Vi brugte tiden sammen på at synge og snakke imellem sangene. Igennem de 21 sessioner så jeg en løbende forandring hos Hans. Fra session 9-19 se i figur 5, blev hans hukommelse dårligere, det betød, at vores samtaler mellem sangene blev kortere og mere simple. Han var dog stadig kognitivt relevant den sidste session. I figur 5, er der vist en oversigt over alle 21 sessioner.

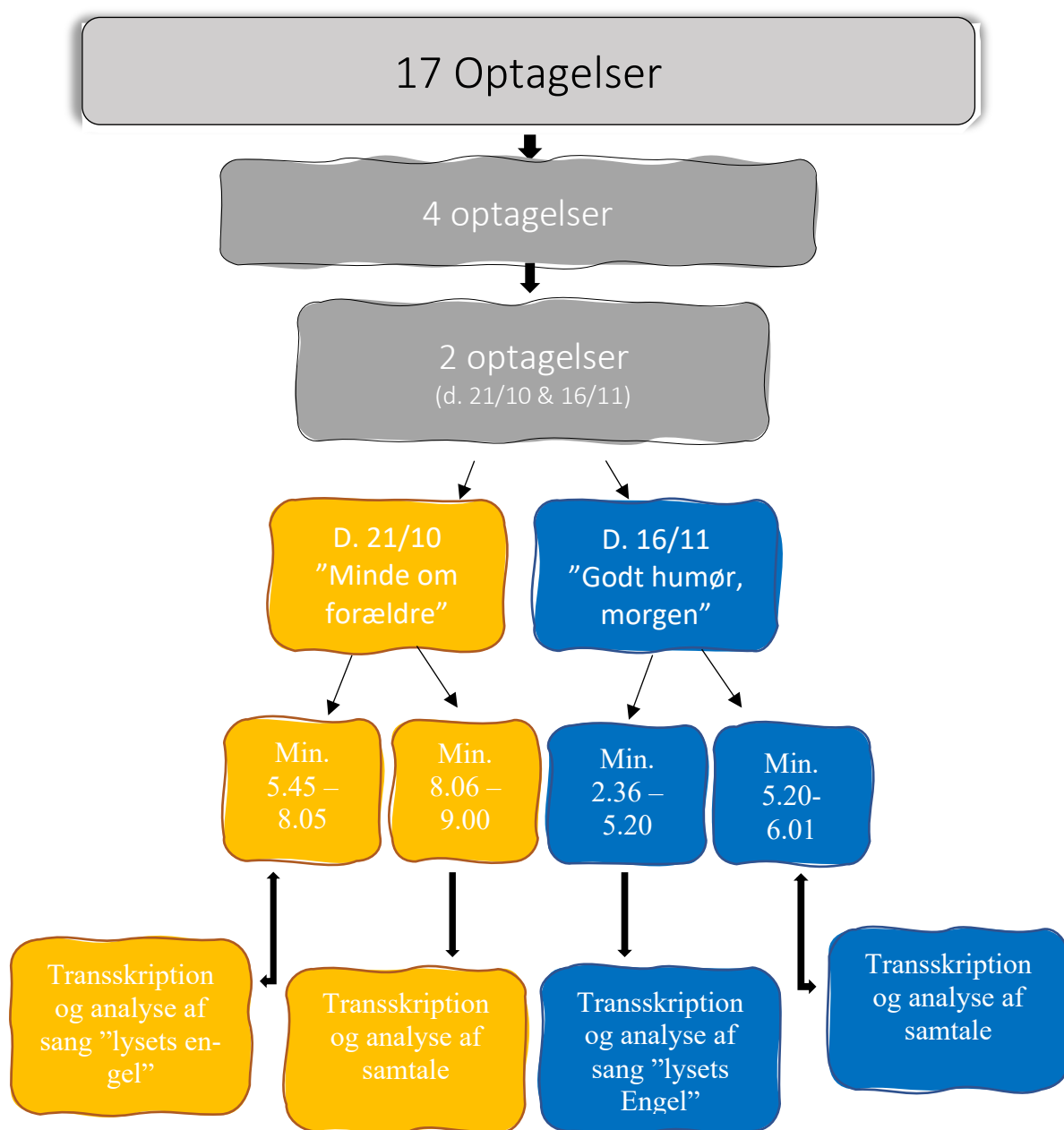

Figur 5 "Musikterapiforløb med Hans".

3.2 Udvalgelse af data

Udvælgelse af empiri indledtes med at skabe overblik over alle sessioner. Ud af 21 sessioner blev 17 audiooptaget. For at udvælge relevante sessioner blev alle noter fra praktikperioden gennemgået, som havde relevans. Ud af de 17 audiooptagede sessioner valgte jeg fire optagelser grundet notebeskrivelser fra min logbog. Jeg gennemlyttede de fire sessioner og beskrev alle de elementer af nærvær jeg umiddelbart kunne

høre. Handlingsforløbet af hver session blev beskrevet og de steder hvor nærværet kunne høres tydeligt blev understreget. Efter beskrivelser af handlingsforløb, gentagende gennemlytning, refleksioner og overvejelser udvalgte jeg fire audiooptagelser. To audioklip fra d. 21/10 og to fra d. 16/11. Disse fire audiooptagelser ønskede jeg at gå i dybden med, fordi audiooptagelserne supplerede hinanden og dermed belyste nærværs elementer mere fyldestgørende. Handlingsforløbet var sammenligneligt eftersom de består af den samme sang "Lysets engel går med glans" samt en efterfølgende samtale. Se grafisk oversigt figur 6 for at få et overblik over udvælgelse af data.

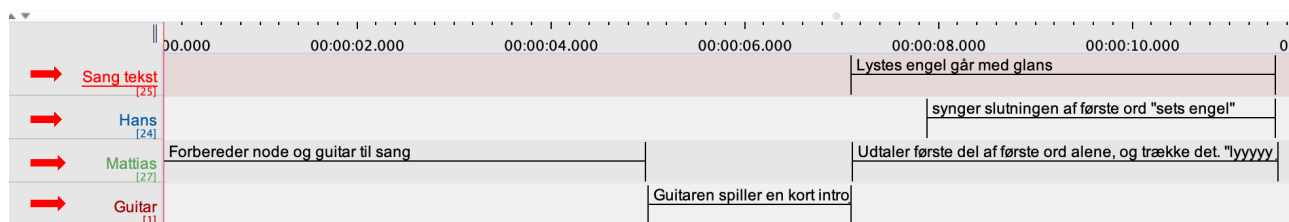
Figur 6 – "Oversigt over udvælgelses proces"

3.3 Tilgang til transskription og analyse

De metodiske tilgange til transskriptionerne af både sange og samtaler vi i dette underkapitel gennemgås. Jeg har anvendt dataanalyseprogrammet Elan 6.0 til transskription og analyse af mine data¹. De i alt fire klip fra de to sessioner (to sange og to samtaler) blev importeret i hver sin fil i Elan, så det var til at håndtere. Elan arbejder med at dele audiooptagelser op i forskellige spor, hvor man dels kan transskribere hvad der sker, hvornår, og dels kreere ekstra analysespor, hvorpå man kan anføre sine analysekategorier.

3.3.1 Transskription og begyndende analyse af sangene

Som det første blev audiooptagelserne overført til Elan. Jeg indledte med audiooptagelsen fra 21/10, hvor sangen "Lysestes engel" blev overført. Herefter indsatte jeg fire spor i programmet, de blev kaldt; sangtekst, Hans, Mattias og guitar (se figur 6.1).

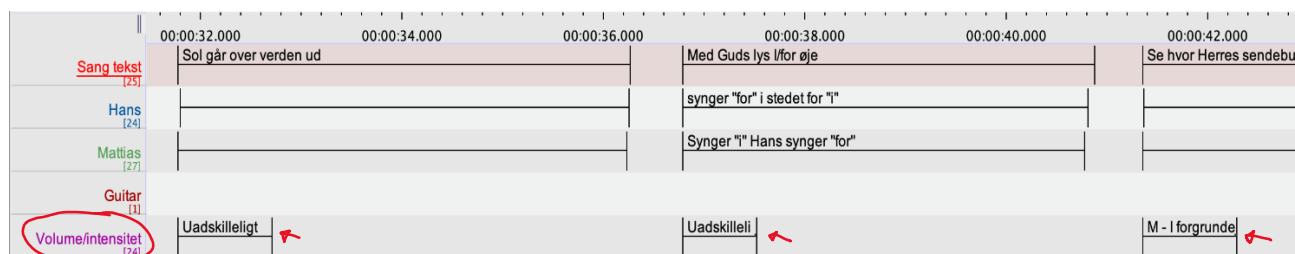

Figur 6.1 "illustration af de første spor i transskriptionen".

For at skabe overblik og forståelse var første fase at indskrive sangteksten, som den blev sunget i klippet. Derefter lyttede jeg til Hans's vokal og der blev noteret hvad han sang, sagde, og om der var afvigelser i udtalen eller afvigelser fra min vokal. Jeg lyttede flere gange og transskriptionsprocessen af Hans gentog sig ved aflytningen af min egen vokal. Sporet med Hans og Mattias blev gennemlyttet flere gange. Efter flere gennemlytninger af vokalerne besluttede jeg at beskrive volumen og intensiteten. Måden vi sang på skulle beskrives, fordi jeg havde en oplevelse af, at det var vigtigt for forståelsen af det som foregik. Jeg fandt frem til tre ord, som skulle fortælle om vokalen i den givne sætning var 1. fremtræden, 2. i baggrunden eller 3. sammenlignelig med den andens vokal. Et af de tre ord blev sat i enden af hver sætning efter en vurdering af hvor kraftigt der blev sunget, hvilken stemmeføringen der dominerede, betoningen af ordene forhold til hindanden. Senere ændrede jeg dette og oprettede en nyt spor som samlede informationerne om volumen og intensiteten i hver enkel sætning. Ordene blev skiftet ud med "forgrunden" og "uadskillelig",

¹ Elan 6.0: <https://archive.mpi.nl/tla/elan>

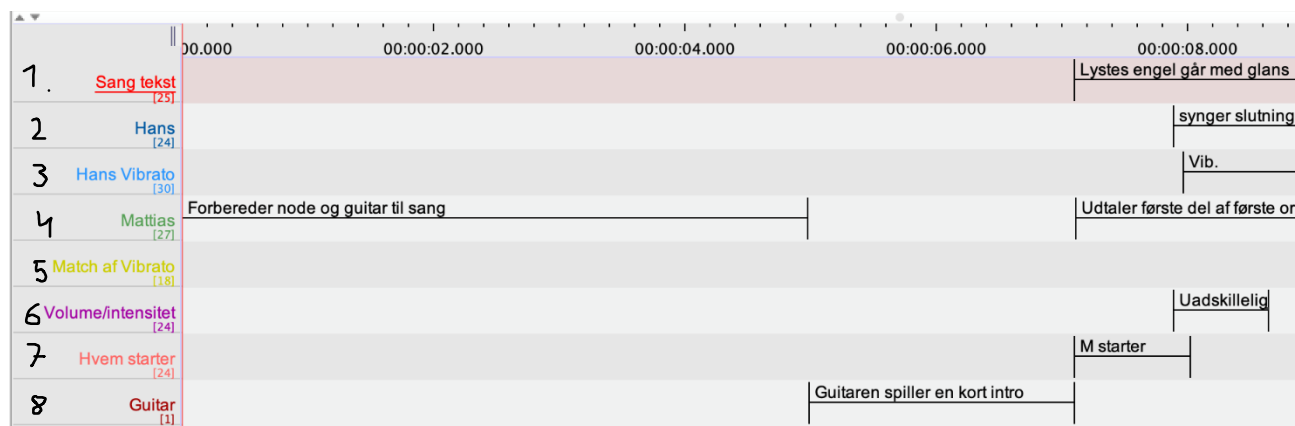
som fortæller om jeg eller Hans er i forgrunden eller om vores vokale udtryk smelter sammen og derfor er uadskillelig (se figur 6.2).

Figur 6.2 – "Volumen og intensitet i transskription" fra 21/10

I forbindelse med gennemlytningen og transskriptionen fandt jeg frem til to nye spor, det første var "Hans vibrato" og den anden var "Match af vibrato". Sporet "Hans" og "Mattias" blev gennemlyttet igen, gentagne gange og der blev noteret hver gang en af os sang med vibrationer i stemmen.

Det sidste spor tilføjet i Elan, var sporet "hvem starter". Sporet "hvem starter" har den funktion at vise om jeg eller Hans startede en given sætning, eller om vi startede på samme tid, altså synkront. Transskriptionen af sangen "lysets engel" fra d. 21/10 havde nu 8 spor i alt (se figur 6.3).

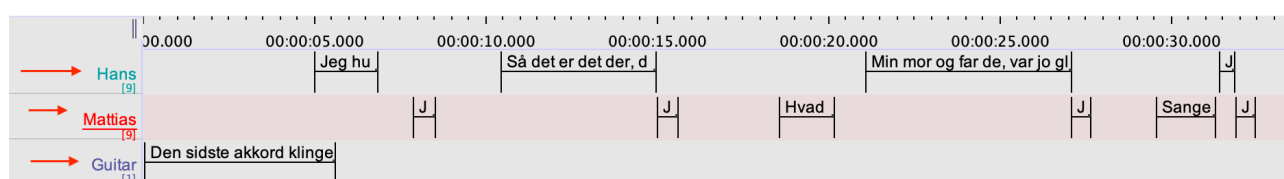
Figur 6.3 - Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10

Tilslut blev der rettet til og tjekket af med de forskellige spor. Audio optagelsen fra d. 16/11 blev derefter gennemlyttet for at tjekke om de samme spor fra audio optagelsen fra d. 20/11 kunne genbruges. Efter nogle gennemlytninger, blev der oprettet en ny fil, og transskriptionen af den foreløbige analyse blev udført på samme måde i audiooptagelserne fra d. 16/11.

3.3.2 Transskriptionen og begyndende analyse af samtalerne

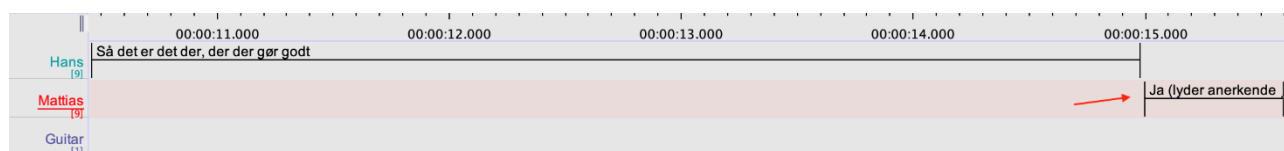
Hans og jeg havde en samtale umiddelbart efter hver af sangene fra session 21/10 og 16/11. Begge disse samtaler med Hans valgte jeg også at transskribere.

Til en start blev alt det sagte beskrevet ord for ord i et Word dokument, men transskriptionen i Word vidste ikke de overlap, turtagningen m.m. som samtalen rummede. Derfor valgte jeg at notere samtalen ind i Elan bl.a. for at kunne analysere og se på turtagningen, timingen i samtalen m.m. Samtalen fra d. 21/10 og d. 16/11 blev derfor skrevet ind i Elan, hvor der blev oprettede tre spor; Hans, Mattias og Guitar (se figur 6.4)

Figur 6.4 - Uddrag af transskription "Samtale" fra 21/10

For at få yderligere information med fra samtalen valgte jeg at uddybe, hvordan enkelte ord blev udtalt, fordi jeg vurderede at det var vigtigt. For eksempel ved sekund 15 (se figur 6.5) ses et "Ja" der siges på en anerkende måde. Et 'ja' kan siges på mange måder og det kan betyde noget forskelligt alt efter hvordan man vælger betone og udtale ordet. Grundet de overvejelser valgte jeg at beskrive vitaliteten i stemmen enkelte steder, fordi jeg vurderede at det var vigtigt for opfattelsen af samtalen (se figur 6.5).

Figur 6.5 - Uddrag af transskription "Samtale" fra 21/10

Jeg valgte også at notere grin og pauserne imellem os, fordi jeg synes det giver et indblik i den stemning der er i samtalen. Alle pauserne giver indblik i det som sker bagom ordene.

Jeg har nu redegjort for udvælgelsen af data, samt min måde at udarbejde transskriptionerne på. I kapitel fire vil i se en analyse af de fire audiooptagelser, hvor transskriptionerne indgår som hovedelement.

4.0 Empiri

I følgende kapitel vil sangene "lysets engel" og samtalerne, fra den d. 21/10 og d. 16/11, analyseres. Til slut i kapitlet vil fund og tegn på nærvær blive sammenfattet. Jeg vil præsentere eventuelle tegn på nærvær, som de høres og forstås.

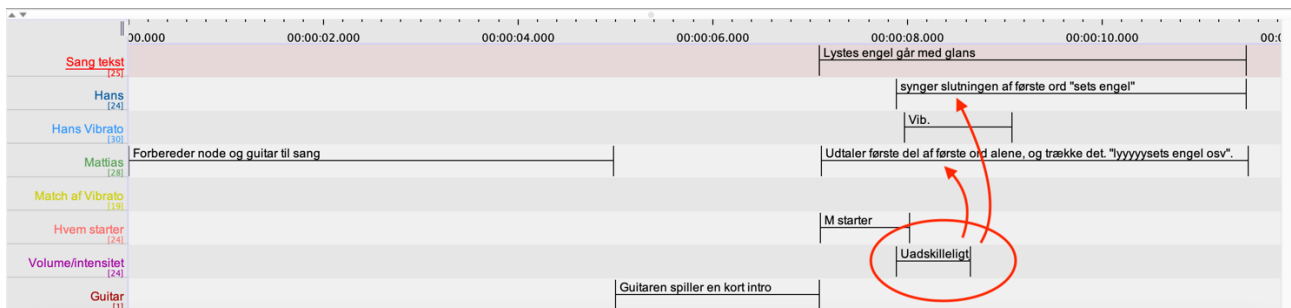
4.1 Analyse af audioklip fra d. 21/10

Jeg ønsker at præsentere alle de tegn på nærvær, som jeg ser ud fra transskriptionerne i Elan. Der fokuseres på tegn på nærvær, der kan høres i Hans' deltagelse og tegn på nærvær, der fremtræder i samspillet mellem os. Endvidere vil der fokuseres på tegn på nærvær fra min side, som specifikt har med validering af gøre.

4.1.1 Sang – Lysets Engel

Den samlede transskription af sangen "Lysets Engel" fra d. 21/10 kan ses i bilag B. I det følgende vil jeg præsentere analysen del for del med udpluk fra denne transskription, nummereret fig. 7.1, 7.2 etc.

De første 10 sekunder af sangen præsenteres i figur 7.1. Til venstre i figuren ses de forskellige spor, og øverst ses tidslinjen (se afsnit 3.4.1. for yderligere forklaringer). Guitaren starter med at spille. Se det nederste spor udfor sekund 5 i figur 7.1. To sekunder efter guitaren er begyndt, starter jeg med at synge: "Lyyyysets engel går med..." osv. Kort tid efter begynder Hans at synge: "...sets engel". Allerede her mener jeg, det første tegn på nærvær opstår. Hans falder ind i sangen og begynder at synge sammen med mig. Vi synger nu sammen, hvilket kan tolkes som den første aktive nærværshandling. Tegnet på nærvær har jeg kaldt "Hans starter med at synge".

Figur 7.1 – Uddrag af transskription "Lysets engel" fra 21/10 se bilag B

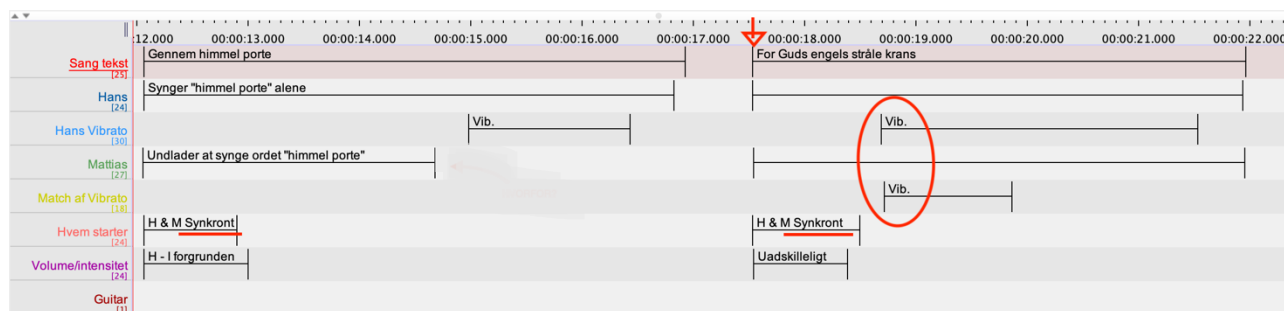
Et andet tegn på nærvær sker på samme tid som tegnet; "Hans starter med at synge". I figur 7.1 er ordet 'uadskilleligt' markeret med en rød cirkel, dette ord illustrerer, at Hans' og min vokal lyder ens på audiooptagelserne (se kap. 3.4.1). Vi synger med samme volumen, intensitet og gør det efter kun tre sekunder. Ordet uadskilleligt indikerer, at vi allerede fra start har afstemt os hinanden, derfor hedder andet tegn på nærvær; "Vi matcher hinanden". Se kap. 2.6.1 for yderligere information omkring matching.

Et tredje tegn på nærvær "Hans falder hurtigt ind" hænger tæt sammen med de to første tegn. Tegnet demonstrerer, at hans var hurtig til at begynde og synge, trods af en kort guitar intro. Den hurtige måde at falde ind i sangen på, kræver en vis mængde opmærksomhed. Det at falde så hurtigt og præcist ind kan også tolkes som tegn på nærvær.

Opsummering af tegn på nærvær i figur 7.1:

- Hans starter med at synge
- Vi matcher hinanden
- Hans falder hurtigt ind

Ud fra transskriptionerne i figur 7.1, ses det at jeg trækker på y'et i ordet 'lysets'. Dette gør jeg muligvis for, at kompensere for den korte intro på guitar, men det er også muligt, at jeg var opmærksom på, at Hans ikke synger med. Jeg giver ham derfor ekstra tid til, at han kan falde ind i sangen og begynde med at synge.

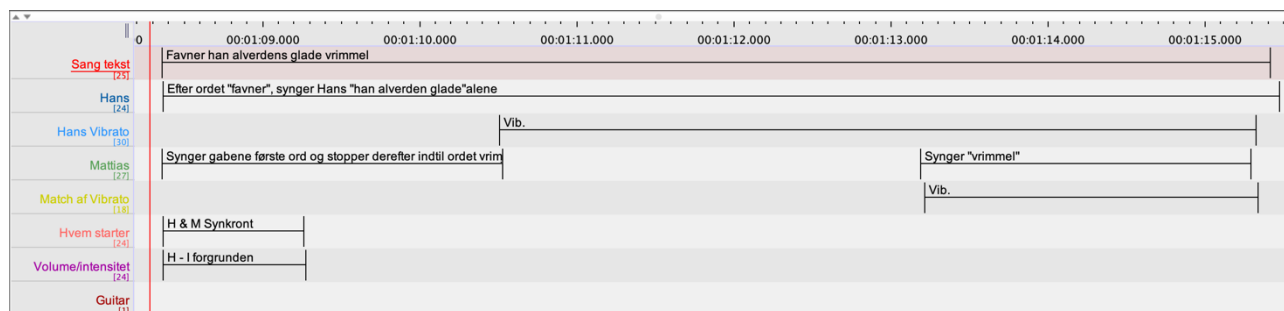

Figur 7.2 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

I figur 7.2 ses fortsættelsen af figur 7.1. Det første tegn på nærvær i figur 7.2 er vist med en rød pil mellem sekund sytten og atten. Dette element har jeg valgt at kalde "Vi starter samtidigt". Igennem hele sangen er der en række sammenfald af tidspunkter, hvor både Hans og jeg starter med at synge på samme tid. Disse steder er markeret som *H&M Synkront* i forlængelse af sporet "hvem starter" (se kap. 3.4.1 for yderligere forklaringer). Tegnet "Vi starter samtidigt" opstår 19 ud af 24 mulige gange i løbet af hele sangen (se bilag

B). Dette indikerer, at vi begge har en fornemmelse af en fællespuls, så vi fornemmer timingen i, hvornår vi starter med at synge. Tegnet på nærvær kan tolkes som nærvær, fordi der opstår synkrone momenter, hvor vi starter med at synge på samme tid.

Et andet tegn på nærvær, som har forbindelse til figur 7.2, er "Hans tager teten". Under sporet "volumen/intensitet" ses i figur 7.2 ved tolvte sekund, at der står "H-i forgrunden", hvilket demonstrerer, at Hans' vokal er dominerende og er i forgrunden af lydbilledet (se kap. 3.4.1 for yderligere forklaring). Jeg stopper med at synge og lader Hans synge alene. I figur 7.3 gentages dette mønster, Hans er i forgrunden af lydbilledet og igen stopper jeg med at synge se figur 7.3. At stoppe med at synge er en måde at validere, det han gør ved at give ham plads. Jeg hører hans stemme og at han er i stand til at fylde tomrummet for min sang, så jeg stopper med at synge og giver ham plads. I både figur 7.2 og 7.3 sætter Hans vibrato på stemmen på samme tidspunkt, som jeg stopper med at synge. Det at bruge vibratoen giver Hans' stemme mere volumen og øger intensiteten. Dette understreger tegnet på nærvær "Hans tager teten", fordi det viser, at han ikke bare fortsætter med at synge, men bygger oven på hans egen i forvejen dominerende stemme. Hans tager teten ved aktivt at bruge vibratoen. Dette viser et engagement fra Hans' og peger på, at han er glad for at synge. Yderligere viser det også, at han aflæser situationen. Han hører, at jeg stopper og giver stemmen lidt ekstra kraft ved hjælp af vibratoen, hvilket viser, at han er nærværende og opmærksom i situationen.

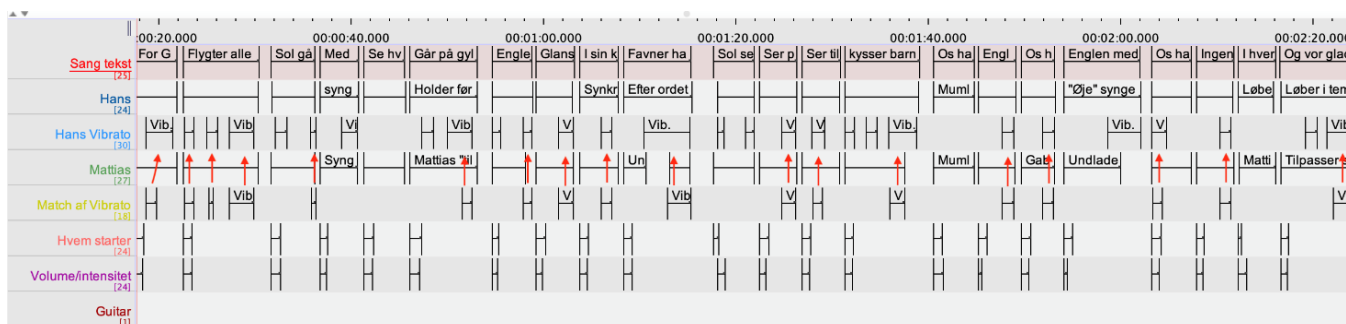
Figur 7.3 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se figur B

Opsummering af tegn på nærvær i figur 7.2 + 7.3:

- Vi starter samtidigt
- Hans tager teten

I programmet Elan har jeg lavet et spor, dedikeret til matching af vibrato. I sporet er der markeret alle de gange jeg bruger vibratoen i stemmen. Dette spor viser min opmærksomhed og nærvær rette mod Hans,

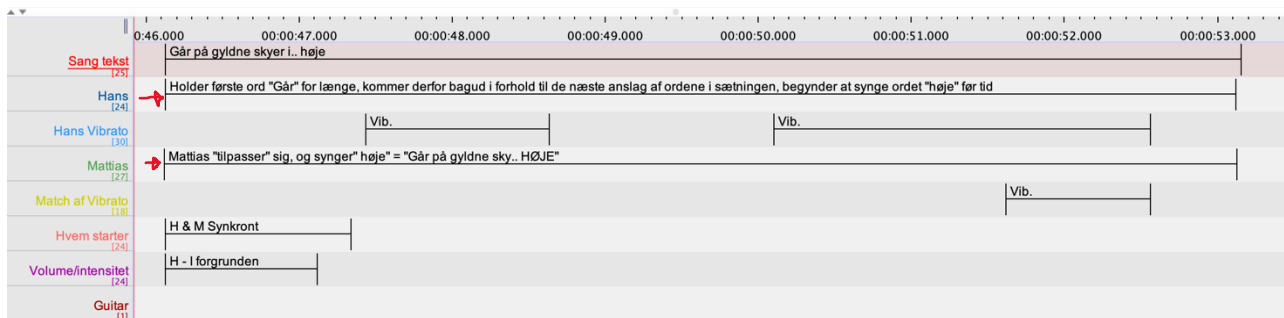
fordi det er mig, der matcher Hans. Den første gang matching af vibrato er vist, er det markeret med en rød cirkel i figur 7.2. Her kan man høre, at Hans vibrerer i stemmen på ordene ”engle stråle”, jeg efterligner og sætter vibrato på min stemmen på ordet ”engle”. Hans synger med vibrato anslået 30 gange og ud af disse gange matcher jeg ham 18 gange ved også at synge med vibrato. Derfor kan der argumenteres for, at *”Jeg matcher Hans’ vibrato”* er et tegn på nærvær, fordi det indikerer, at jeg er opmærksom på Hans. Se figur 7.4 for et overblik over alle match af vibrato gennem sangene.

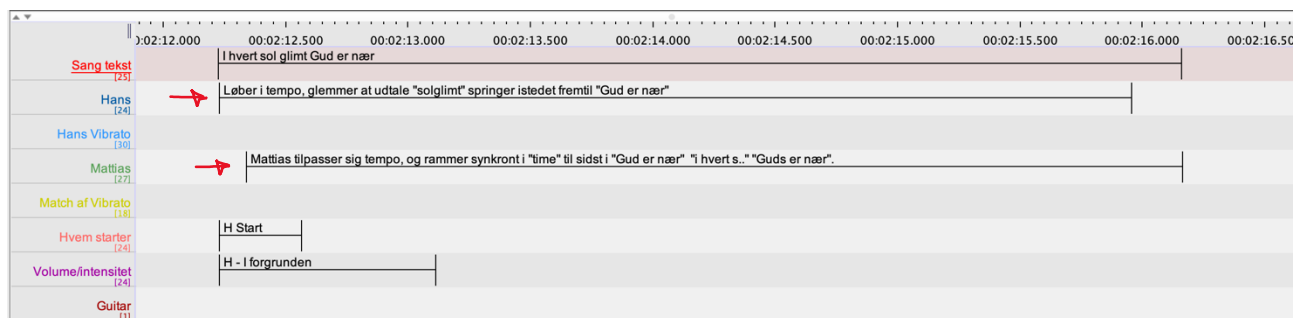
Figur 7.4 – Uddrag af transskription ”lysets engel” fra 21/10 se bilag B

Matching af vibrato kan muligvis have forstærket Hans’ måde at synge på. Støttet op om hans måde at synge på, hvilket også kan tolkes som en form for musikalsk anerkendelse og derfor et nærvær fra min side. Matching af hans vibrato kan tolkes som en validering, fra min side, af hans måde at synge på. Det er ikke en naturlig måde at synge på for mig og jeg husker, at jeg ønskede at matche vibratoen, selvom jeg ikke altid tænkte over, at jeg gjorde det. Matching som begreb er beskrevet Wigram (2004) som en empatisk teknik til at validere, forstærke og imødekomme patientens musikalske udtryk. Bruscia (1987) beskriver også hvordan, man kan forsøge at synkronisere enkelte musikalske elementer for at støtte og fremhæve patientens opmærksomhed på eget udtryk.

Et andet tegn på nærvær kan ses i de næste to figurer, 7.5 og 7.6 her ses måden *”Jeg tilpasser mig ham”*. I figur 7.5 ses, at Hans synger det første ord for længe og kan derfor ikke holde sig til pulsen i sangen. Det har betydningen for, hvordan resten af ordene skal synges og han udbryder derfor det sidste ord ”høje” lidt før mig, hvilket betyder at jeg må korrigere og synge med på ordet ”høje” selvom det ikke passer ind rytmisk. I figur 7.6 snubler han i udtalen af ordene og springer et ord over. Det betyder, at han synger ordene før, end jeg gør. I både figur 7.5 og 7.6 forsøger jeg, at tilpasse mig Hans sådan, at han ikke skal føle sig forkert, det kan derfor tolkes som et tegn på nærvær fra mig, fordi jeg er opmærksom på Hans.

Figur 7.5 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

Figur 7.6 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

De to figurer 7.5 og 7.6 viser ikke kun min måde at tilpasse mig på, men jeg mener også, det siger noget om nærværet fra Hans. Igennem hele sangen ser vi, at "Hans laver få afvigelser" som er det næste tegn på nærvær. At jeg meget få gange skal tilpasse mig ham, fortæller om den generelle opmærksomhed fra Hans gennem hele sangen. I de to figurer er der to ud af tre steder i transskriptionen, hvor jeg aktivt tilpasser mig Hans. Ingen steder i løbet af sangen stopper han med at synge, ingen steder synger han falsk. Hans laver altså hele sangen igennem meget få afvigelser.

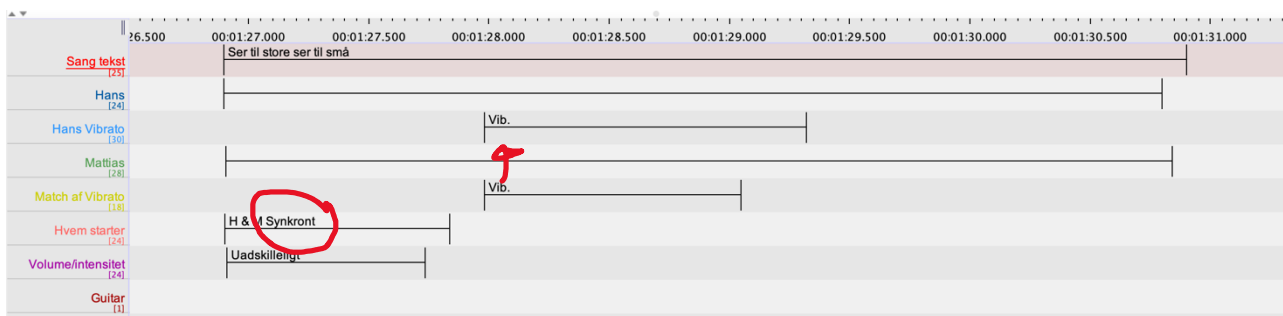
Opsummering af elementer af nærvær i figur 7.2, 7.4, 7.5 og 7.6

- Jeg matcher Hans' vibrato
- Jeg tilpasser mig Hans
- Hans laver få afvigelser

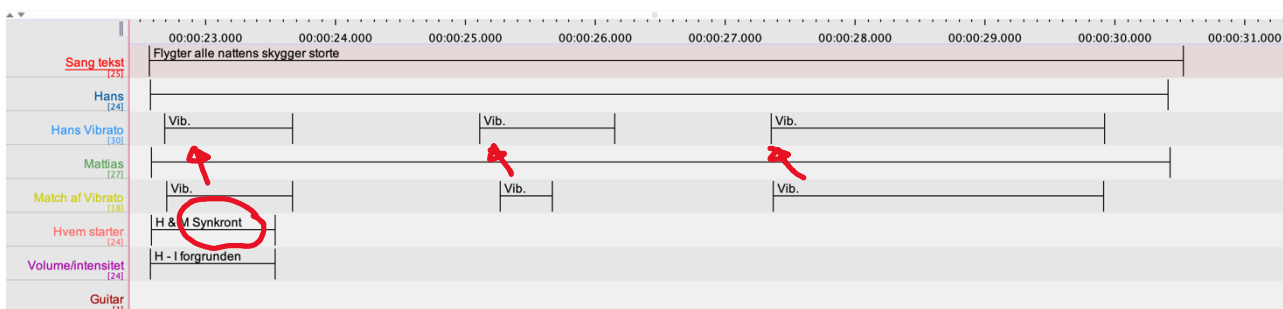
Til afrunding i analysen af sangen "lysets engel" fra d. 21/10 vil jeg gennemgå de elementer af nærvær i figur 7.7, 7.8 og 7.9, som bekræfter de tegn på nærvær, der allerede er fundet.

Figur 7.7 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

Figur 7.8 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

Figur 7.9 – Uddrag af transskription "lysets engel" fra 21/10 se bilag B

I de tre figurer oven for, ses eksempler på, at *Vi starter samtidigt*. Ordet 'uadskillelig' er brugt i 7.6 og 7.7, hvilket fortæller, at *Vi matcher hinanden*. I figur 7.9 ses, at *Jeg matcher Hans' vibrato tre gange*. I de tre figurer 7.7, 7.8 og 7.9 opstår der ingen fejl, ingen misforståelser. De tre figurer ovenfor kan derfor bekræfte tegnet, at *Hans laver få afvigelser*.

Opsummering af tegn på nærvær fra alle figurer 7.1-9:

- Hans starter med at synge
- Vi matcher hinanden
- Hans falder hurtigt ind

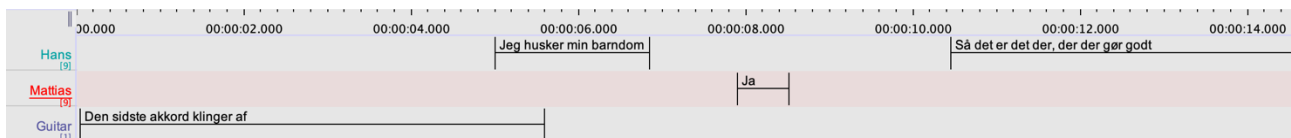
- Vi starter samtidigt
- Hans tager teten
- Jeg matcher Hans' vibrato
- Jeg tilpasser mig Hans
- Hans laver få afvigelser

4.1.2 Samtale

I dette underkapitel fortsætter en analyse af samtalen, som finder sted i forlængelse af sangen "lysets engel" fra 21/10. Transskriptionen af samtalen i Elan giver mulighed for, ikke kun, at kigge på indholdet af samtalen, men også vise kvaliteten af dialogen. Dvs. mønstre i hvordan vi snakker sammen, timingen m.m. Analysen af samtalen består af to dele. Den første omhandler indholdet af samtalen, handlingsforløbet, det vi snakker om m.m. Den anden del beskriver, hvordan samtalen forløber, dvs. mønstre, turtagning m.m. Sidst i kapitlet vil jeg sammenfatte de forskellige mønstre med indholdet og præsentere eventuelle tegn på nærvær. Transskriptionen af samtalen findes samlet i bilag C, herunder præsenterer jeg den i mindre dele.

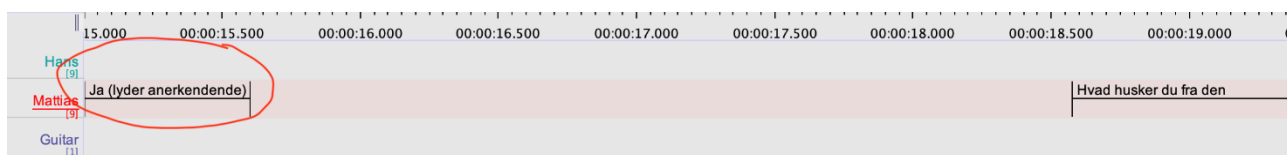
4.1.2.1 Første del – Indholdet af samtalen

Her fremlægges indholdet af samtalen, det som bliver sagt imellem os.

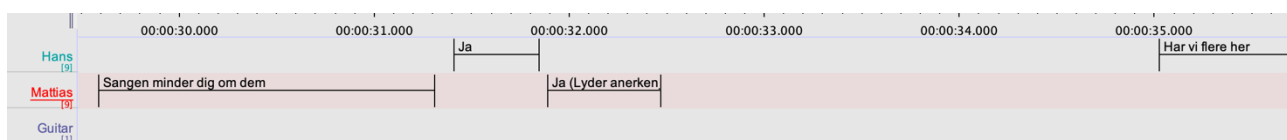
Figur 8.1 - Uddrag af transskription "samtale" fra 21/10 se bilag C

I figur 8.1 vises de første 12 sekunder, hvor overgangen fra guitaren, der klinger af, går over i snak. Hans begynder at tale som det første, han siger "jeg husker min barndom". Jeg svarer "Ja" på en spørgende måde. Hans uddyber og siger "Så det er det der gør godt". Det som man ikke kan høre og derfor ikke se i transskriptionen er, at Hans er berørt. Så når Hans siger "jeg husker min barndom", prøver han at forklare mig hvorfor han er berørt. Informationen om, at Hans er berørt, kommer fra mine notater fra praktikken. Jeg beskrev altid forløbet lige efter hver session og her har jeg beskrevet, at han græd og var følelsesmæssigt berørt. I situationen kunne jeg tydeligt se det på ham, men det er ikke noget, man kan høre i audiooptagelserne. Jeg svarer "ja". Det ja, lyder åbent og har en anerkendende betoning (se figur 8.2) hvilket tyder på nærvær.

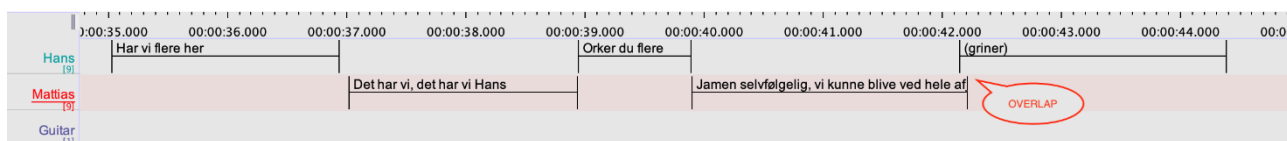
Figur 8.2 - Uddrag af transskription "samtale" fra 21/10 se bilag C

I figur 8.2 er der mellem sekund 15 og 20 stilhed, ingen siger noget. Jeg spørger ham efterfølgende, hvad han husker fra hans barndom og Hans fortæller om hans forældre som gik i kirke. Jeg svarer "Ja", på en anerkendende og spørgende måde. Efter nogle sekunders stilhed spørger jeg ham, om sangen minder ham om dem. Hans svarer "ja" se figur 8.3. I Figur 8.3 kan man se, at der går nogle sekunder med stilhed, men så spørger Hans "har vi flere her?". Med ordet 'flere' mener Hans flere sange. Når Hans spurgte om vi har flere sange, var det min opfattelse, underforstået skal vi ikke snart synge en mere.

Figur 8.3 - Uddrag af transskription "samtale" fra 21/10 se bilag C

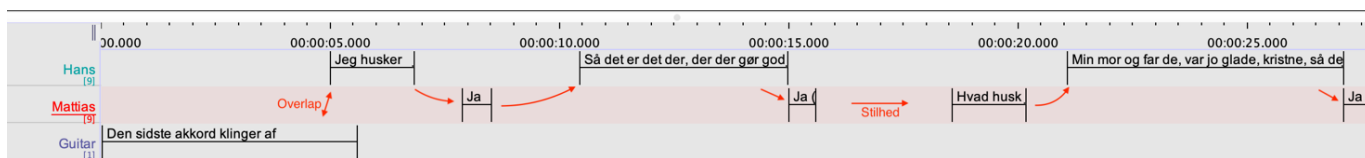
I figur 8.4 sker der et skift i samtalen, som også er markeret i oversigten over samtalen se figur 8.6. Handlingsforløbet i samtalen fortsætter i figur 8.4, jeg svarer ham og han spørger "orke du flere?". Jeg svarer "jamen selvfølgelig, vi kunne blive ved hele aftenen jo". Hans griner lige inden, jeg er færdig med sætningen og der er derfor et lille overlap (se figur 8.4).

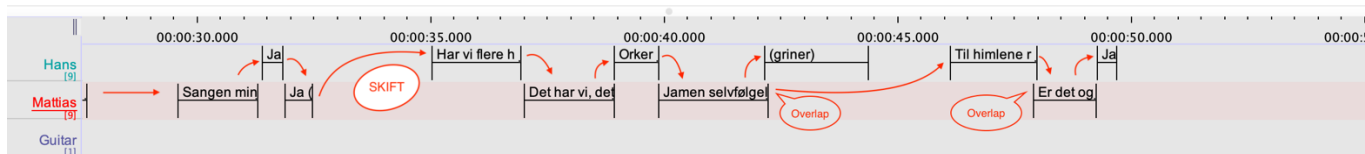
Figur 8.4 - Uddrag af transskription "samtale" fra 21/10 se bilag C

4.1.2.2 Anden del – Hvordan samtalen forløber

Figurerne 8.5 og 8.6 viser hele transskriptionsforløbet af samtalen komprimeret sammen. Det betyder, at man ikke kan læse og se alt som bliver sagt, men det giver derimod et overblik over, hvordan vi snakket sammen gennem hele samtalen.

Figur 8.5 - Uddrag af transskriptionen "samtale" fra 21/10 se bilag C

Figur 8.6 - Uddrag af transskriptionen "samtale" fra 21/10 se bilag C

De røde pile illustrerer skiftende mellem sporet, hvor Hans' og min stemme er noteret. Første del af samtalen er vist i figur 8.5 og starten af 8.6. En af de første ting der kan fremhæves, når man ser på figur 8.5 og 8.6, er vores "ping pong", alle de gange vi skiftes til at sige noget. Det er ikke kun den ene, der snakker, eller den ene, der holder samtalen kørende. Figurerne viser, at der er en skiftene turtagning, hvor der kun er få overlap. Den skiftende turtagning kan indikere, at vi er synkroniserede, fordi vi forudser turskiftene og tilpasser rytmen i samtalen (jf. Knapp et al. 2013, se kap. 2.6).

I figur 8.6 er der to steder til sidst, hvor der opstår overlap. Det første sker mellem sekund 40-45, hvor Hans griner i samme sekund, som jeg bliver færdig med sætningen. Det andet overlap opstår mellem sekund 45-50, hvor jeg begynder at tale, inden han er færdig. De to overlap kan i lyset af Stern (1975) beskrivelser af positive og negative overlap forstås positivt, da Hans' grin ikke ødelægger eller afbryder min sætning. Hans' overlap validerer derimod og hans responderer på mit forsøg på at være sjov (se kap 2.6 for yderligere information om overlap). Energiniveauet kan tænkes at være steget, fordi Hans griner af mit forsøg på at være sjov og det påvirker de sidste tre skift mellem sekund 45-50 som går hurtigt uden betænkningstid. Samtalen afsluttes med, at vi finder frem til den næste sang vi skal synge.

Hvordan samtalen forløber er nu gennemgået og samtals indhold vil nu blive sammenholdt med dette kapitel.

4.1.2.3 Sammenfatning del et og to

I dette kapitel vil tegn på nærvær, som finder sted i de to kapitler 4.2.2.1 og 4.2.2.2 og tegn som går på tværs præsenteres.

Sangen "lysest engel" gennemgået i kapitel 4.3.1 har haft betydning for samtalen helt fra start. Det kommer til udtryk ved, at Hans bliver berørt. Han begynder med at sige "jeg husker min barndom". Sangen forbinder ham med hans barndom og minder ham om hans forældre. Notater og beskrivelser fra praktikperiode sammenholdt med det Hans siger, samt turskift med pauser i starten af samtalen (se figur 8.5) peger på at "Hans er følelsesmæssigt engageret". Sangen sætter nogle minder og følelser i gang i Hans og kan være et eksempel på musikreminiscens. Musikreminiscens er beskrevet af professor i musikterapi Hanne Mette Ridder (2011) som en måde at give personer mulighed for at genopleve betydningsfulde oplevelser igen. Reminiscens betyder at huske og bruges til at fastholde og styrke identiteten. Det kan være sangen "Lysets engel" har genopfrisket og gjort minder om hans forældre levende. Det, at Hans bliver berørt, mener jeg tyder på, at han har været nærværende og taget sangen ind. Hvis autopiloten var slået til og han havde sunget uden at være til stede, er det ikke sikkert, at han ville være blevet berørt.

De lange turskift i begyndelsen af samtalen – pauser med stilhed, peger muligvis også på, at vi lytter til hinanden. Hans deler noget personligt, hvilket muligvis styrker opmærksomheden i vores samtale, fordi jeg kan mærke, at der er noget, som rører Hans følelsesmæssigt. Det næste tegn på nærvær skal derfor hedde "Hans deler noget personligt". Tegnet er også udtryk for en dybde, et særligt nærvær, fordi han deler noget, der virkelig betyder noget for ham.

Samtalen kan overordnet set opdeles i to temaer. Det første ses i begyndelsen og handler om mindet, om hans forældre og det sidste tema ses i den sidste halvdel, hvor vi har det sjovt, vi griner og finder næste sang. Denne opdeling bekræftes af de turtagningsskift, man ser i både figur 8.5 og 8.6. I figur 8.5 er der længere tid mellem, der bliver sagt noget og turskiftene er derfor længere. Hvor der i 8.6 er et højere tempo i turskiftene der er ses derfor en lighed mellem indholdet og mønstre i transskriptionen.

I den første del af samtalen udviser Hans sårbarhed, han bloter sig og fortæller, hvad der rører ham. Han deler noget af sig selv og lukker mig ind i det. Han udviser fortrolighed og det er med til at knytte bånd mellem os. Et tegn på nærvær fra Hans' side kan derfor være; "Hans lukker mig ind". Til slut i samtalen griner Hans, af det jeg siger. Det at grine og have det sjovt sammen kan være med til at skabe en fællesfølelse af glæde. På baggrund af dette kan man argumentere for et tegn på nærvær, som hedder "Vi griner sammen". At grine sammen kan skabe en nærhed mellem os, fordi vi deler denne følelse af glæde.

Ifølge Holck (2002) vil der i en samtale, hvor der er synkroniseret til stede ske turtagning mellem deltagerne helt implicit. Vi opfanger og sender automatisk signaler afsted, uden vi tænker over det. Turtagning i dialogen kan derfor være med til at sige noget om deltagerens evne til at synkronisere, kommunikere, deres sociale evner og evner til at indgå i et samarbejde med andre m.m. (Holck, 2002 se kap. 2.6).

I samtalen med Hans har der ikke umiddelbart været tegn på kommunikations vanskeligheder. Samtalen er skiftende mellem Hans og mig. Der har været få overlap, men de overlap kan tolkes positiv. Markeret i figur 8.2 pointeres det også, at det 'ja' der siges, lyder anderkende. Det fremgår også, at jeg spørger, ind til det Hans siger og han svarer relevant på mine spørgsmål, hvilket også tyder på, at vi lytter til hinanden. Alt dette peger på, at vi generelt er opmærksomme på hinanden og at der er synkronisitet til stede. Dette leder frem til det femte tegn på nærvær "Vi er opmærksomme på hinanden".

Opsummering af tegn på nærvær fra samtalen 21/10:

- Hans er følelsesmæssigt engageret
- Hans deler noget personligt
- Hans lukker mig ind
- Vi griner sammen
- Vi er opmærksomme på hinanden

4.2 Analyse af klip fra d. 16/11

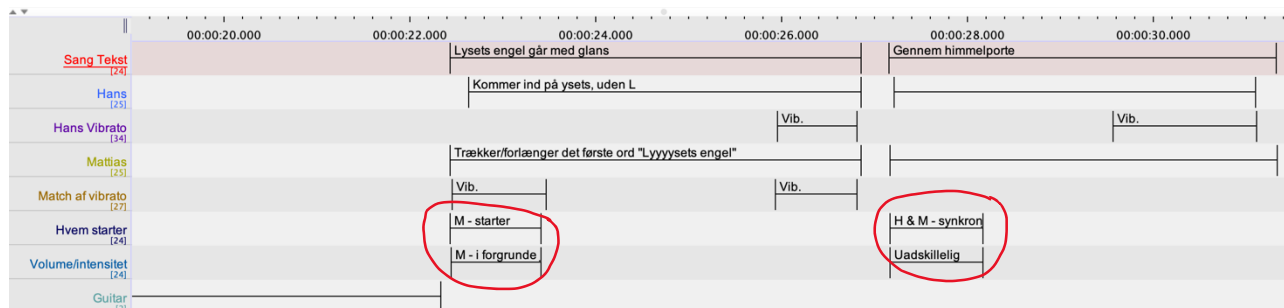
Analysen fortsætter af sangen og samtalen fra d. 16/11 på samme måde som ovenfor i kap 4.1. Sangen "Lysets engel" går igen, derfor vil jeg fremhæve de tegn på nærvær, der går igen fra den 21/10 (se afsnit 4.1.1). Yderligere vil jeg supplere med eventuelt nye fund af tegn på nærvær. Fremgangsmåden for samtalen vil gentage sig fra afsnit 4.1.2. Hvor jeg først vil se på indholdet og derefter på hvordan vi snakker, mønstre m.m.

4.2.1 Sang – Lysets Engel

I følgende afsnit vil endnu et audioklip analyseres, hvor samme sang synges. De tegn som går igen og evt. nye tegn vil fremhæves.

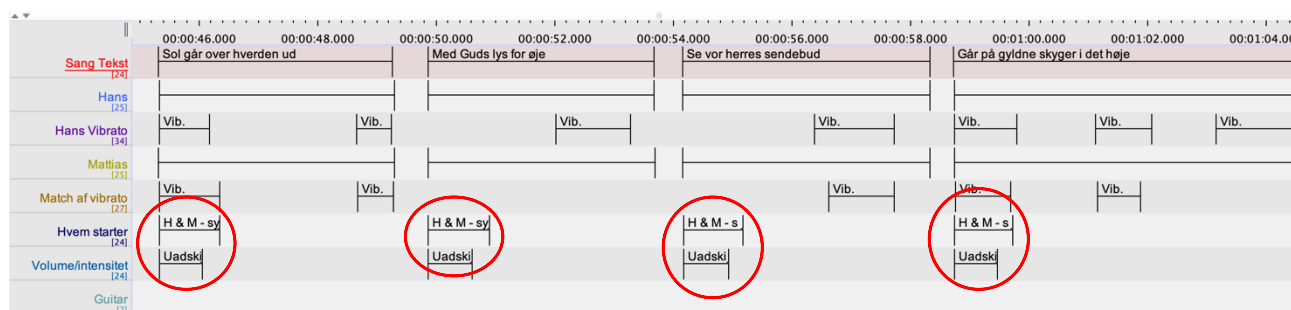
Det første tegn på nærvær, som gentager sig, er "Hans starter med at synge". Sangen starter ud med 20 sekunders guitar intro (se bilag D), herefter begynder Hans og jeg at synge sammen mellem sekund 22 og 23 som vist i figur 9.1. Hans misser det første bogstav i det første ord, men falder derefter ind i sangen. Som det fremgår af figur 9.1, begynder jeg linjen og er i forgrunden af lydbilledet. I anden linje af sangen fra sekund 27 ses det, at Hans har afstemt sig og vi matcher derfor vores udtryk. Vi begynder samtidigt allerede

ved anden linje som er markeret med rød cirkel i figur 9.1. Tegnene fra afsnit 4.1.1 på nærvær "Vi matcher hinanden" og er "Hans falder hurtigt ind" gentager sig her.

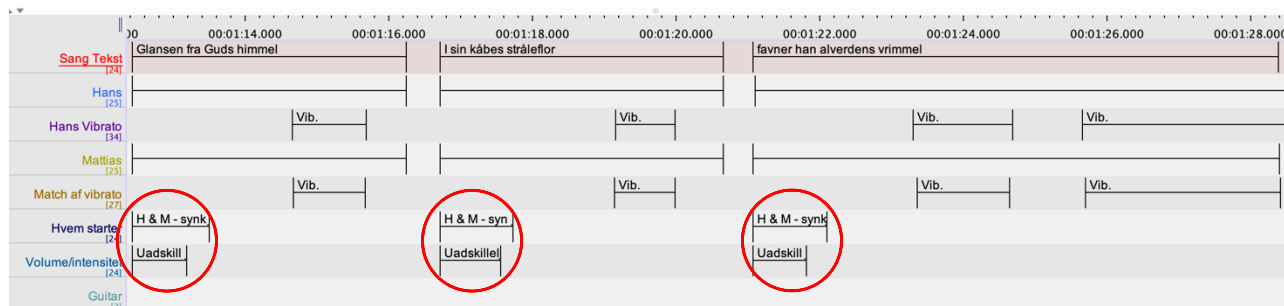

Figur 9.1 - Uddrag af transskription "sang" fra 16/11 se bilag D

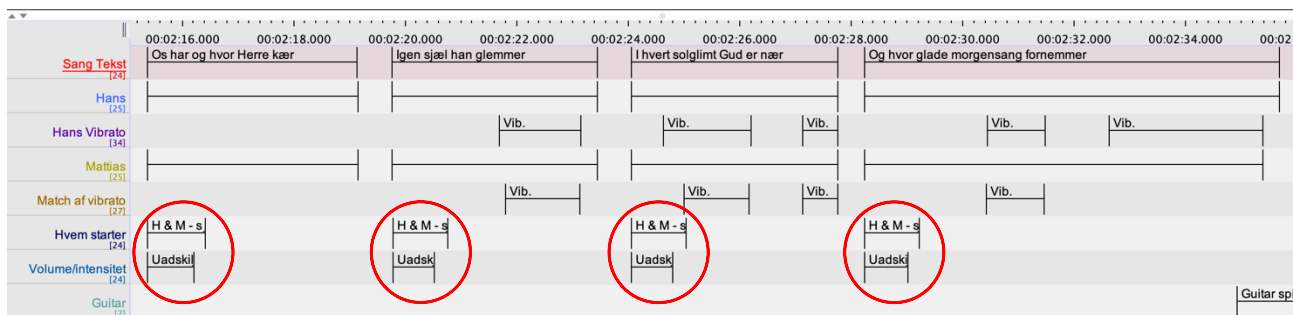
"Vi starter samtidigt" er også et tegn på nærvær, som gentager sig i denne optagelse af sangen. Igennem hele sangen begynder vi 21 ud af 24 gange sammen. I figur 9.2, 9.3 og 9.4 er der eksempler på dette, som er markeret med røde ringe. Kun en ud af 24 gange begynder Hans en linje, hvilket bekræfter den generelle synkronisitet, der er til stede mellem Hans og mig. Synkronisitet kan ifølge Hart (2017) være med til at styrke den emotionelle stabilitet (se kapitel 2.6 for yderligere forklaringer). De 21 gange vi starter synkront, kan derfor være med til at styrke den emotionelle stabilitet og muligvis påvirke Hans livskvalitet positivt.

Figur 9.2 - Uddrag af transskription "sang" fra 16/11 se bilag D

Figur 9.3 - Uddrag af transskription "sang" fra 16/11 se bilag D

Figur 9.4 - Uddrag af transskription "sang" fra 16/11 se bilag D

Gennem hele sangen er der ingen store afvigelser fra hverken Hans eller jeg – ingen steder, hvor det tyder på, at Hans ikke er nærværende. I både figur 9.2, 9.3 og 9.4 ser vi eksempler på den måde Hans og jeg synger sammen på. Dette bekræfter tegn på nærvær; "Hans laver få afvigelser" og "Vi er opmærksomme på hinanden". Ordet 'uadskillelig' som er markeret i den røde ring er brugt 21 ud af 24 gange igennem hele sangen. Det betyder at vores intensitet, volumen, den rytmiske timing samt udtrykket i stemmen lyder ens 87,5 % af gangene igennem sangen. Der er kun få afvigelser igennem sangen, som ingen betydning har for sangen som helhed. "Hans måde at synge på" igennem hele sangen kan derfor være et nyt tegn på nærvær. Tegnet illustrerer, at Hans har været nærværende og fokuseret igennem sangen. Yderligere kan man argumentere for, at tegnet demonstrerer, at han har nydt det og gået op i det, eftersom han synger sangen på denne måde.

Opsummering af tegn på nærvær i figur 9.1, 9.2, 9.3 og 9.4:

- Hans starter med at synge
- Vi matcher hinanden
- Hans falder hurtigt ind
- Vi starter samtidigt
- Hans laver få afvigelser
- Vi er opmærksomme på hinanden
- Hans måde at synge på

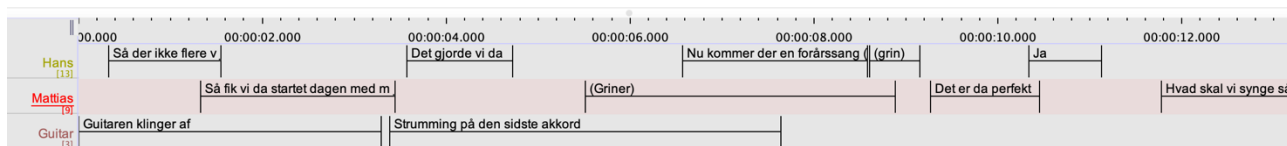
4.2.2 Samtale

Analyseltilgangen vil ligne den i kapitel 4.1.2. Analysen deles op i to, hvor første del undersøger indholdet, mens anden del ser på mønstre m.m. Til slut vil indholdet fra de to dele blive sammenfattet for at

fremhæve de tegn på nærvær, der går igen samt eventuelle nye. Samtalen finder sted i forlængelse af sangen "lysets engel" som er analyseret i kapitel 4.2.1.

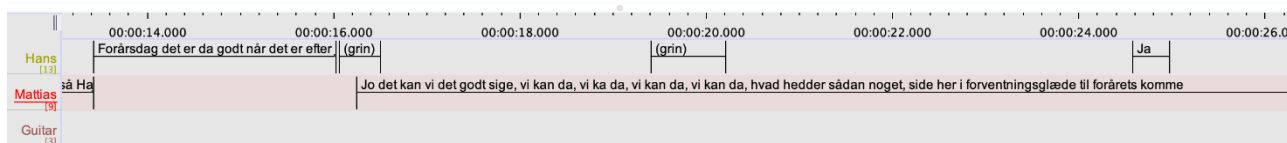
4.2.2.1 Første del – Indholdet af samtalen

I den første del vil jeg gerne præsentere indholdet af samtalen. Jeg har delt transskriptionen op i tre figurer for at give en oversigt over handlingsforløbet (se hele forløbet under bilag E). I figur 10.1 ser vi de første 12 sekunder. Allerede inden udformningen af transskriptionen kunne jeg huske den gode stemning fra udvælgelsen af audiooptagelserne. Energiniveauet er højt, vi laver sjov, griner og guitarens lyd spiller i baggrunden de første 8 sekunder. Hans starter ud med at sige "så er der ikke flere vers i den". Jeg siger, før han har afslutte hans sætning "så fik vi da startet dagen med maner". Hans svarer "det gjorde vi da" og jeg begynder at grine. Efter et par sekunder griner Hans også. Udover Hans og mig er guitaren også en del af samtalen de første 9 sekunder. Jeg vælger at lave et anslag på den igen mellem sekund 3 og 4. Hvilket måske forstærker intensiteten i samtalen og bidrager til den energi, der er fra begyndelsen. Det virker som om energien fra sangen "Lysets engel" er fortsat over i samtalen.

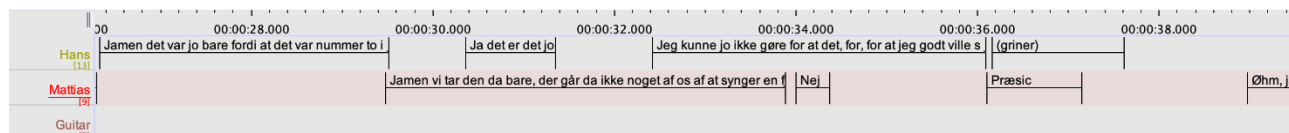
Figur 10.1 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

"At grine sammen" er et tegn på nærvær, som gentager sig, fra kapitel 4.1.1. I figur 10.1 spørger jeg til sidst: "hvad skal vi synge"? Hans svarer (se figur 10.2) med munterhed i stemmen "'Forårsdag'... det er da godt, når det er efterår, ikke?". Der er en lille pause, inden Hans begynder at grine, over det han selv har sagt. Hans forsøgte at være sjov, da den næste sang hedder "Forårsdag". Han spørger så, om man kan synge den, selvom det var en efterårsdag i november. Jeg prøver jeg på at formulere en sætningen, men jeg stammer lidt. Hans griner ind i mellem og siger et anderkende ja, eftersom han godt kan høre, hvor jeg vil hen. Jeg svarer ham efter lidt stammen i stemmen, at vi jo kan sidde i forventningsglæde til forårs komme (se figur 10.2).

Figur 10.2 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

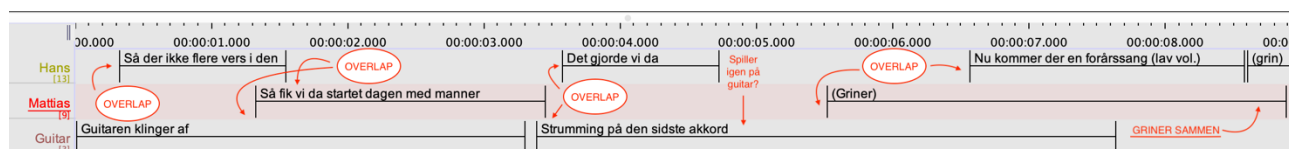
Den positive stemning fortsætter i figur 10.3, her kan man se, at Hans svarer "Jamen det var jo bare fordi det var nummer to i min stak". Jeg svarer, at det ikke er noget problem og Hans siger "Jeg kunne jo ikke gøre for, at det for, for, at jeg godt ville synge" og griner efterfølgende. Jeg svarer ham "præcis", sagt med et smil. Jeg begynder herefter at finde sangarket og spiller den første akkord i sangen "Forårsdag" (se bilag E for fulde oversigt). Igennem hele samtalen er stemningen munter og vi holder et højt humør, hvor vi griner og har det sjovt.

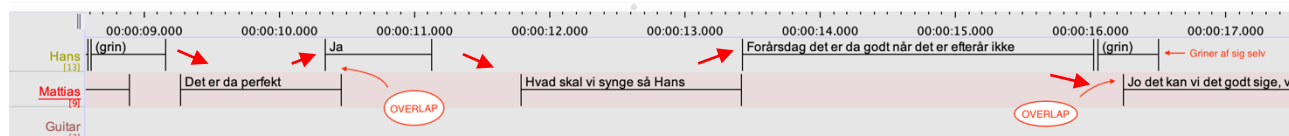
Figur 10.3 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

4.2.2.2 Anden del – Hvordan samtalen forløber

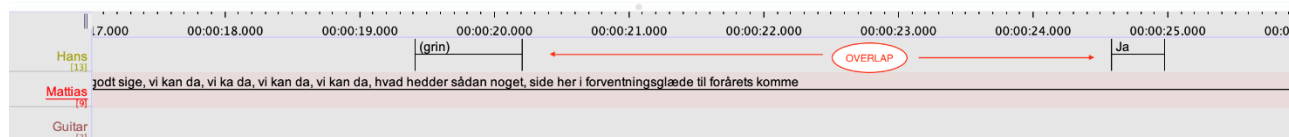
I anden del af samtalen undersøges mønstre, overlap og måden vi taler sammen på. I dette kapitel er hele transskriptionen af samtalen er spredt ud på figur 10.4, 10.5, 10.6, 10.7 og 10.8. Allerede i figur 10.4 ser vi de første overlap. Overlap er steder, hvor sporene i Elan overlapper hinanden tidsmæssigt, hvor enten vores vokaler eller guitarens lyd overlapper. I de første 9 sekunder af samtalen, som er vist i 10.4, sker der otte overlap. Det første, markeret i figur 10.4, er Hans som starter med at sige noget, imens guitareren stadig klinger spiller. Jeg overlapper derefter Hans og guitareren ved sekund 2. Ved sekund 3-4 overlapper guitareren mig, derefter overlapper Hans guitareren. Ved sjette sekund begynder jeg at grine, imens guitareren spiller og Hans begynder at snakke, imens jeg griner. Turtagningen mellem Hans og mig er mindre afstemt end i figur 8.5, som stammer fra samtalen fra d. 21/10 se kapitel 4.1.2.2. I figur 8.5 er overlapene ikke så markante og der er færre af dem. Turtagningen virker mere flydende og skiftene mellem os ser mere harmoniske ud.

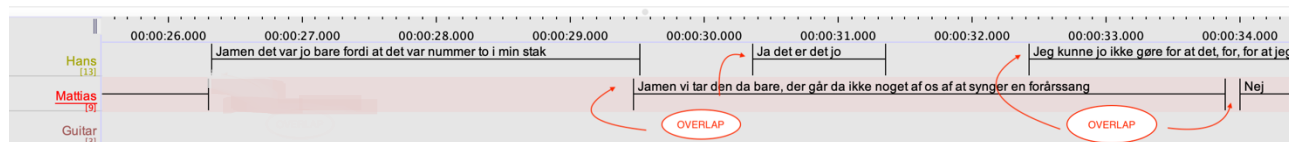
Figur 10.4 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

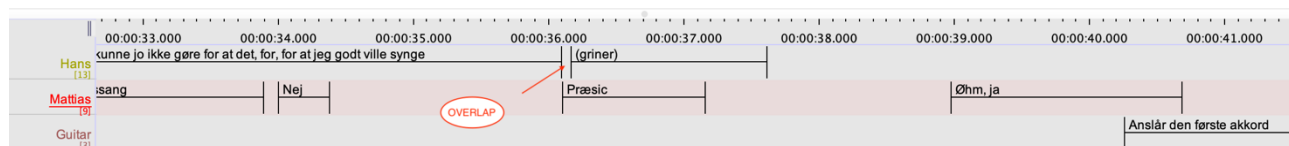
Figur 10.5 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

Figur 10.6 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

Figur 10.7 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

Figur 10.8 - Uddrag af transskription "samtale" fra 16/11 se bilag E

I resten af figurerne 10.5, 10.6, 10.7 og 10.8 er der flere overlap. I figur 10.5, virker samtalen dog mere flydende, hvilket de røde pile illustrerer. Turtagningen ser ikke så harmonisk ud i de sidste tre figurer 10.6, 10.7 og 10.8. Her er rytmen i dialogen mere afbrudt af de mange overlap, som kommer, fordi vi taler på samme tid. De mange overlap i samtalen tolker jeg ikke negativt, eftersom vi respekterer hinanden og gerne vil lytte til hinanden som vist i samtalen fra 20/10 (se kap. 4.1.2.3). De mange overlap, mener jeg, er positive i den forstand, at de er udtryk for den glæde, intensitet, begejstring, der er i samtalen. Som beskrevet i kapitel 2.6 er overlap i den tidlige dialog mellem mor og barn beskrevet. Her er overlap ikke altid af negativ karakter, hvis f.eks. mor og barn griner sammen, er der naturligt et overlap i deres dialog, men det kan tolkes glædeligt, da de mødes i at verbalisere samtidigt (Stern et al., 1975).

4.2.2.3 Sammenfatning af del et og to

I denne samtale har jeg valgt at udlede to nye tegn på nærvær. Det første hedder "Vi morer os sammen". "Vi morer os sammen" kan beskrive samtalen som helhed. Der bliver grinet, Hans griner af sig selv, der er en lang række overlap, som er med til at vise den energi, intensitet og morskab, som er til stede i samtalen. Tegnet minder måske umiddelbart om tegnet "Vi griner sammen" fra kapitel 4.1.2.3, men dette udtrykker mere end det at grine sammen. Tegnet "Vi morer os sammen" repræsenterer den stemning, der er mellem os, den stemning er fyldt med en venskabelig varme, en glæde og en begejstring. Det ser vi flere steder i transskriptionen. I figur 10.4 ved det niende sekund og i figur 10.5 ved og omkring sekund 16 griner Hans og laver sjov. Men han sidder ikke og griner for sig selv, han inddrager mig, bl.a. i figur 10.5 hvor han spørger "'Forårsdag' er da godt når det er efterår, ikke? ". Vi smitter hinanden og begejstrer hinanden "Jamen det

var jo bare fordi..." og mig "Jamen den tager vi da bare..." og Hans "jeg kan jo ikke gøre for, at jeg godt ville synge" osv. (se bilag E). Man kan argumentere for, at den måde vi morer os på, indikerer nærvær i form af et kammeratskab.

"Hans føler sig tilpas" er det sidste tegn på nærvær, jeg vil præsentere. I slutningen af figur 10.7 og starten af figur 10.8 kan man se, at Hans siger "Jeg kunne jo ikke gøre for... at det... for... for, at jeg godt ville synge". I sætningen har Hans svært ved at tale fordi han griner samtidig. Det Hans forsøger at sige er at han gerne ville synge. Det bekræftes yderligere, når man ser på samtalen som helhed i kraft af den grundlæggende stemning i samtalen viser Hans' glæde ved at synge. Begejstringen peger på, at Hans finder sig godt tilpas i det. I figur 10.4 ved omkring sekund syv siger Hans "Nu kommer der en forårssang". I situationen hører jeg ikke, hvad han siger men i forbindelse med gennemlytningen af optagelserne hører man svagt, at han siger til sig selv "Nu kommer der en forårssang". Allerede her syv sekunder efter sangen er færdige er Hans videre til den næste. Dette bekræfter Hans glæde ved at synge og indikerer, at Hans finder sig godt tilpas, når han synger sammen med mig. Tegnet på nærvær "Hans føler sig tilpas" kommer til udtryk ved hans grin, det at han laver sjov, stemningen i samtalen og så det, at han er så hurtigt, er videre og klar til den næste sang.

Opsummering af tegn på nærvær i samtalen fra d. 16/11:

- Vi morer os sammen
- Hans føler sig tilpas

4.3 Opsummering af tegn på nærvær

Første del af problemformuleringen, "Hvordan kan tegn på nærvær forstås og høres i samspillet mellem Hans og mig?", har jeg forsøgt at besvare igennem analysekapitlet. I løbet af analysen har jeg i alt fremlagt 16 tegn på nærvær, jeg hører i audiooptagelserne og beskrevet hvordan jeg forstår dem. De forskellige tegn på nærvær igennem analysen har været tegn på nærvær fra Hans, fra mig og i sammenspillet mellem os. De tegn på nærvær, jeg har analyseret mig frem til, at Hans udviser er; *Hans starter med at synge, Hans falder hurtigt ind, Hans tager teten, Hans laver få afvigelser, Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt, Hans lukker mig ind, Hans måde at synge på og Hans føler sig tilpas*. Tegn på nærvær, som ses fra mig er; *Jeg matcher Hans' vibrato og Jeg tilpasser mig Hans*. Tegn på nærvær, som opstår og ses i sammenspillet mellem Hans og mig er; *Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt, Vi griner sammen, Vi er*

opmærksomme på hinanden og Vi morer os sammen. Næsten alle tegn på nærvær kan høres i audiooptagelserne, men det at være følelsesmæssigt engageret er fundet på baggrund af notater fra praktikken, eftersom jeg ikke kan høre på audiooptagelserne, at han er berørt (se kap. 4.2.2). På trods af, at jeg ikke kan høre, at han fælder en tåre, taler Hans om sine forældre samtidig med, at der er lange pauser i turtagningen, hvilket indikerer, at Hans er følelsesmæssigt påvirket.

Samtalerne giver en vigtig forståelse af nogle af de tegn på nærvær, som foregår i sangen. Mindet om Hans' forældre, er f.eks. et tegn på nærvær, som opstår i sangen, som først kommer til udtryk i samtalen. Grinene i samtalen fra d. 16/11 afspejler ligeledes energiniveauet, intensitet og glæden, der bliver sunget med i den samtalen. Selvom jeg har opdelt analysen i sange og samtaler, hænger de sammen som en helhed. I næste kapitel diskuteres hvordan tegn på nærvær, fra analysen, kan siges at facilitere livskvaliteten for Hans (jf. Problemformulering kap. 1.2).

5.0 Diskussion

I dette kapitel vil de forskellige tegn på nærvær, fundet i analysen, diskuteres. Det gøres ved at sammenholde relevant litteratur og forskning med tegn på nærvær for derigennem at diskutere relevansen af dem. Herefter vil jeg diskutere, om tegn på nærvær kan siges at facilitere livskvaliteten hos Hans. Afslutningsvist følger en diskussion af metodens styrker og svagheder og hvordan den fungerer ift. at svare på problemformuleringen.

5.1 Tegn på nærvær i lyset af udvalgt teori

I dette kapitel vil tegn på nærvær ses i lyset af udvalgt teori. Først vil jeg præsentere synkronisitet, herefter turtagning og overlap efterfuldt af hospicefilosofien.

5.1.1 Synkronisitet

Trevarthen (1999) og Malloch (1999) beskriver, hvordan den medfødte sans for timing er afgørende for de sociale og kommunikative kompetencer helt tilbage fra sjette leveage. Den fællespuls kan opfanges allerede ved to måneders alderen og har betydning for evnen til at kommunikere sammen med andre mennesker (Holck, 2002). Synkronisitet kan både være et udtryk for samtidige handlinger og et udtryk for at følges ad tidsmæssigt (Lexico, 2021). Ifølge Hart (2017) kan synkrone øjeblikke styrkes vores emotionelle stabilitet, tæthed, autenciteten og har stor betydning for evnen til at regulere sig selv gennem hele livet. Synkronisering som musikterapeutisk teknik bruges ifølge Bruscia (1987) til at støtte, stabilisere og styrke patientens udtryk. En anden musikterapeutisk teknik som kan relateres sig til synkronisitets begrebet, er matching. Ifølge Wigram (2004) kan matching bruges til at efterligne vise elementer ved patientens udtryk. I undersøgelsen bruges denne teknik til at efterligne vibratoen i Hans stemme (se kap. 2.6 og 2.6.1).

Det første tegn på nærvær præsenteret i analysen er; *Hans starter med at synge*, dette tegn viser, at Hans kan indgå i et sammenspil med mig. Tegnet på nærvær skaber det bund for, at synkrone mødeøjeblikke kan opstå resten af sangen. Tegnet; *At falde hurtigt ind* understreger Hans' evne til at tilpasse sig, hvor han efter kun tre sekunders guitarintro begynder at synge (se kap. 4.1.1). Vi begynder nu at synge sammen og følges af hele sangen igennem, hvilket kommer til udtryk via tegnet; *Hans laver få afvigelser*. Hans og jeg deler en tidsramme og følges tæt ad, det ser vi både i timingen, men også igennem vores vokale udtryk. Forsøg på synkronisitet fra mig til Hans ses i tegnet; *Jeg matcher Hans' vibrato*. Her forsøger jeg at møde Hans' måde at synge på. Matching af Hans' vokale udtryk giver mulighed for at skabe synkrone

mødeøjeblikke. Tegnet på nærvær; *Jeg tilpasser mig Hans* understreger de steder i analysen, hvor jeg tilpasser mig Hans, så vi mødes i sangen igen.

Tegnene på nærvær; *Vi starter samtidigt, Vi griner sammen, Vi er opmærksomme på hinanden, Vi morer os samme* og *Vi matcher hinanden* rummer alle elementer af synkronisitet. Det at; *Vi starter samtidigt* ses i sangen "lysets engel" fra både d. 21/10 og 16/11, hvor vi begynder 40 ud af 48 linjer samtidigt. I det moment opstår der synkronisitet, men det siger også noget om den generelle synkronisitet mellem os, eftersom vi begynder samtidigt 40 ud af 48 gange i løbet af de to sange. *Vi griner sammen* og *Vi morer os sammen* indeholder også synkrone elementer som; det at vi griner sammen, en følelse af kammartskab og det at opleve en fælles begejstret energifyldt stemning. At; *Vi er opmærksomme på hinanden* og *Vi matcher hinanden* kommer til udtryk ved den vokale ensartethed. Det høres både i volumen, intensiteten, timingen, udtalen af ordene m.m. Det at matche hinanden er også et tegn på at vores relation er gensidig.

At kunne være følelsesmæssigt til stede og dele noget personligt kræver også et element af synkronisitet. At dele et minde sådan som Hans gør det, viser at han er i stand til at kommunikere og indgå i en kompleks dialog. Hans kommunikerer tydeligt, præcist og roligt samtidigt med, at han er følelsesmæssigt berørt, *Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt* og *Hans lukker mig ind* viser derfor en grad af synkronisitet.

I løbet af dette underkapitel er de tegn på nærvær, som har forbindelse til synkronisitet blevet præsenteret. I de forskellige tegn på nærvær er vi sammen i musikken, opmærksomme på hinanden, følges ad i en tidsramme, afstemmer og matcher hinandens udtryk m.m. I lyset af dette kan der argumenteres for, at vi igennem sangene og samtalerne er i en tilstand af samhørighed.

5.1.2 Tursamspil og overlap

Evnen til at indgå i en dialog starter allerede omkring den sjette leveage, hvor turtagningen tager form. Barnet begynder at forudse pauser i turskiftene og begynder at tilpasse sig rytmen i dialogen (Knapp et al., 2013). Evnen til at aflæse, hvornår det er din tur eller min tur, kan være med til at fortælle om personens evne til at indgå i sammenspil med andre. Holck (2002) beskriver, hvordan turtagning kan fejle og resultere i verbale overlap. Verbale overlap er dog ikke altid af negativ karakter, da overlap kan skyldes høj intensitet, ved f.eks. at grine (Stern et al., 1975).

I tegnet på nærvær; *Hans tager teten* ses det, at Hans har en hurtig evne til at aflæse situationen og fortsætte selvstændigt. I løbet af analysen er der to situationer, hvor jeg stopper med at synge. Hans fortsætter med at synge og begynder samtidigt at synge kraftigere ved at bruge vibratoen i stemmen (se kap. 4.1.1, figur 7.2). Det mener jeg, siger noget om Hans' evne til at opfange og aflæse turskift på og det illustrerer den opmærksomhed, han har. Turskiftene i de to samtaler (kap. 4.1.2 og 4.2.2) kan også være med til at demonstrere energien i samtalerne. Hvis der er en begejstret stemning, ses det også i mange turskift og omvendt når Hans deler sit minde om sine forældre, er der færre turskift. I den sidste del af analysen præsenteres tegnet på nærvær; *Hans føler sig tilpas* (se kap. 4.2.2.3) og her ses en stor mængde af overlap og turskift. Overlappene og turskiftene, tror jeg, skyldes den høje intensitet og glade stemning, som kan høres i samtalen. Hans laver sjov, han er glad og griner flere gange, overlappene og turskiftene er derfor med til at demonstrere en glædelige og begejstret stemning.

5.1.3 Hospicefilosofien og nærvær

Hospicefilosofiens forfatter Cicely Saunders pointerer, at det vigtigste er at lytte og være der sammen med patienten (Saunders, 2021). Saunders mener, at terminale patienters primære behov er nærvær (Saunders, 1964). Det at lytte og være sammen med patienten er derfor ifølge Saunders (1964) at varetage det primære og vigtigste behov. Vibeke Graven og Helle Timm (2021) beskriver vigtigheden af, at patienten føler sig tryk, det kan gøres ved at udvise tilstedeværelse. Saunders (2021) var også fortalende for at udvise, medfølelse, varme og venskab.

I den første samtale efter sangen "lysets engel" har jeg præsenteret tre tegn på nærvær, som er; *Hans deler noget personligt*, *Hans er følelsesmæssigt engageret* og *Hans lukker mig ind* (se kap. 4.1.2). Disse tre tegn på nærvær indikerer, at Hans har været til stede i sangen og i samtalen. Hans bliver følelsesmæssigt berørt, "Jeg husker min barndom" siger han (se figur 8.1 i kap 4.1.2). Sangen "lysets engel" minder ham om hans forældre. Hans åbner op, lukker mig ind og udviser sårbarhed overfor mig. I audiooptagelserne kan man ikke høre, at jeg lytter til Hans, men der ses længere pauser i turtagningen (kap. 4.1.2). I de pauser siges eller sker der ingenting, hvilket kan tyde på, at der bliver lyttet. Ydermere kan man argumentere for, at Hans føler sig tryk i mit selskab, for ville han ellers have delt noget personligt? Tegnene på nærvær; *Hans deler noget personligt*, *Hans er følelsesmæssigt engageret* og *Hans lukker mig ind* sker på Hans' initiativ og skyldes ikke alene en lyttende og opmærksom tilstedeværelse fra min side. Opmærksomheden fra min side kan muligvis, i mindre grad, have faciliteret den dybe og nærværende samtale, som ses i kap. 4.2.1. Den venskelige relation mellem Hans og mig kan også være med til at skabe plads til at dele noget personligt. Den

varme venskabelige relation mellem os, synes jeg, kommer til udtryk igennem tegnene; *Hans føle sig tilpas, Vi more sig* og *Vi grine sammen*. I den sidste samtale fra d.16/11 mener jeg, at der ses nogle elementer af kammeratskab. Ved en sammenligning af de første tolv sekunder af de to samtaler ses en tydelig forskel (se figur 8.1 i kap. 4.3.2.1 og figur 10.1 fra kap. 4.4.2.1). Vi griner mere sammen, laver mere sjov og der sker en flere turskift i samtalen fra d. 16/11. I samtalen fra d. 16/11 virker Hans ikke bange for at sige noget fjollet, han griner og giver tydeligt udtryk for, at han er glad for at synge. På baggrund af analysen af de to samtaler kan man argumentere for en varme og en følelse af kammeratskab imellem os. Dette bekræftes også i tegnene; *Hans tager teten, Hans måde at synge på, og Hans laver få afvigelser*. Her ser vi nærværet fra Hans, hans opmærksomhed og dedikation til musikken. Han siger også selv, at han bare gerne ville synge (kap. 4.2.2.2 figur 10.7). Hans nyder tydeligt det at synge og finder en glæde ved musikken. I musikken ses også tegn på nærvær fra mig til Hans; *Jeg matcher Hans' vibrato* og *Jeg tilpasser mig Hans* er begge tegn, der viser min opmærksomhed rettet mod Hans. Jeg lytter til ham både for at efterligne hans vibrato, men også for at kunne tilpasse mig Hans de få steder, hvor der sker en mindre afvigelse. Det tyder på, at jeg lytter til Hans og er nærværende. I løbet af analysen, mener jeg, at der er tegn på nærvær, som viser at vi lytter til hinanden, tegn som viser at nærværet er gensidigt. Tegnene; *Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt* og *Vi er opmærksomme på hinanden* har også elementer fra hospicefilosofien, eftersom tegnene peger på en venskabelig varme mellem os, et tæt fælleskab, hvor vi lytter til hinanden og begge udviser tilstedeværelse.

5.2 Hvordan nærvær kan facilitere livskvalitet

I dette kapitel vil jeg forsøge at fremhæve nogle af de tegn på nærvær, som kan siges at facilitere livskvalitet for Hans. Først vises tegn på nærvær fordelt ud på de fire grundlæggende palliative behov, som er; fysisk, psykisk, socialt og åndeligt/eksistentielt. Herefter vil jeg gennemgå alle seksten tegn på nærvær fundet i analysen ved at sammenfatte dem i tre temaer, som diskutere, hvordan nærværet kan siges at facilitere Hans' livskvalitet.

5.2.1 Tegn på nærvær fordelt på de fire palliative behov

Livskvalitet er et bredt og komplekst begreb, sammensat af mange parametre (WHO, 1997).

WHO (1997) definerer livskvalitet ud fra den enkeltes opfattelse af deres position i livet, samt en vurdering af om man lever op til de værdier og forventninger, man har til sig selv. Livskvaliteten påvirkes også af fysisk helbred, ens psykiske tilstand, sociale relationer, samt ens åndelige og eksistentielle overbevisning (WHO,

1997). *Total pain* begrebet fra Cicely Saunders (2021) arbejdes der stadig ud fra i dag, hvor man forsøger at lindre de fysiske, psykiske, sociale og åndelige aspekter af smerte. Lindstrøm et al (2020) har beskrevet, hvordan musikterapi kan være med til at lindre de fire aspekter af smerte igennem en lang række tiltag (se kap. 2.2 og 2.3).

Inspireret heraf har jeg lavet en oversigt over, hvordan de forskellige tegn på nærvær kan påvirke de fire grundlæggende palliative behov. Oversigten har til formål at tydeliggøre hvordan tegn på nærvær kan påvirke de forskellige palliative behov, og derigennem hvordan de potentielt kan påvirke Hans' livskvalitet.

I venstre kolonne er de palliative behov listet som; fysisk, psykisk, socialt og åndeligt/eksistentielt. Den midterste kolonne viser de forskellige tegn på nærvær fordelt ud på de fire behov. Der er enkelte tegn, som muligvis kan påvirke flere aspekter og de går igen. I højre kolonne beskrives kort, hvordan de forskellige tegn på nærvær kan påvirke og relatere sig til de forskellige palliative behov.

Palliative behov:	Tegn på nærvær, fordelt ud på de palliative behov:	Hvordan tegn på nærvær kan forstås og relateres til de palliative behov:
Fysisk	<i>Hans starter med at synge, Hans tager teten og Hans måde at synge på.</i>	Hans synger ret kraftigt og bruger sin krop til at synge med, hvilket også kommer til udtryk i den, vibrato han sætter på stemmen.
Psykisk	<i>Hans starter med at synge, Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt, Hans lukker mig ind, Hans føler sig tilpas og Vi griner sammen.</i>	Tegn på nærvær kan også relatere sig til det psykiske, fordi han bliver følelsesmæssigt påvirket, han deler ud af sig selv, bliver lyttet til. Det at synge sange om døden, som vi også gør, kan også være med til at sætte processer i gang og få ham til at reflektere over døden. Det at grine og føle sig tilpas kan også være med til at påvirke psyken positivt.

Socialt	<i>Hans starter med at synge, Hans følger sig tilpas, Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt, Vi morer os samme, Vi griner sammen, Vi er opmærksomme på hinanden, Jeg matcher Hans' vibrato, Jeg tilpasser mig Hans, Hans falder hurtigt ind, Hans tager teten, Hans laver få afvigelser og Hans måde at synge på</i>	Inden for det sociale behov ses de fleste tegn på nærvær. Det at synge sammen, matche hinanden, grine sammen, opmærksomhed på noget fælles tredje, kammartskab m.m. kan alt sammen relatere sig til og eventuelt påvirke det sociale behov positivt.
Åndeligt/ eksistentielle	<i>Hans er følelsesmæssigt engageret og Hans måde at synge på</i>	Det åndelige og eksistentielle behov kan måske ses i lyset, af den sang vi synger. Julesalmen "Lysets engel går med glans" handler om Jesus barnet, der kom til jord og giver håb om en fremtid i himlen. Den kraftige måde Hans synger sangen på og det at han bliver påvirket af sangen, kan relatere sig til de eksistentielle behov.

Jeg vil nu gennemgå alle tegn på nærvær. For at skabe overblik er de seksten tegn på nærvær blevet samlet i tre temaer som hver især svarer på, hvordan tegn på nærvær kan siges at facilitere Hans' livskvalitet.

5.2.2 Livskvalitet som meningsfuld aktivitet

Hans starter med at synge, Hans falder hurtigt ind, Hans tager teten, Hans laver få afvigelser og Hans måde at synge på er tegn på nærvær, som tydeligt peger på, at Hans finder stor glæde ved at synge. Det kommer til udtryk i måden han synger på, det at han tager teten, bruger vibratoen i stemmen og udfylder pladsen for mig. Ligeledes kommer det til udtryk ved, at Hans laver få afvigelser, da det viser, at han er fokuseret og opmærksom i løbet af begge sange. Anden gang vi mødes synger jeg en sang for Hans, med det samme begynder han helt af sig selv at synge med (se kap. 3.1). Hans ønsker ikke at være tilskuer, men at være aktivt deltagende.

At være hospicepatient og være terminal betyder ofte, at man mister kræfterne og overskuddet til at gøre de ting, man før har været glad for. Jeg tror sangene, musikken, det at synge sammen med mig, blev til en

meningsfuld aktivitet, som han kunne se frem til. Sundhedsstyrelsen (2017) fremhæver i forbindelse med definitionen på palliation, at man ønsker at bekræfte livet og tilbyde støtte sådan, at patienten kan leve så aktivt som muligt indtil døden se kap. 2.3. Ifølge Mcmillans spørgeskema (se kapitel 2.5) kan daglige aktiviteter, der bringer glæde have en betydning for patientens livskvalitet (Mcmillan & Weitzner, 1998). I lyset af dette kan det tænkes, at tegnene på nærvær har faciliteret Hans' livskvalitet.

5.2.3 Livskvalitet på et åndeligt og eksistentielt plan

Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt og Hans lukker mig ind er tegn på nærvær, som viser, at det at synge sammen med mig ikke er overfladisk underholdning. Musikterapien faciliterer, at Hans bliver mødt på et følelsesmæssigt plan. Hans bliver berørt af sangen og det sætter minder i gang, som er vigtige for ham. Det kan tænkes, at håbet om himlen, der synges om i sangen, minder ham om hans forældres tro på Gud. Han er nu tæt på døden og det at synge sammen med mig kan derfor også have åbnet for eksistentielle og åndelige refleksioner. Tegnene på nærvær; *Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt og Hans lukker mig ind* kan derfor have haft betydning for Hans' livskvalitet på et åndeligt og eksistentielt plan.

5.2.4 Livskvalitet som kammeratskab

I problemfeltet kap 1.1 er det beskrevet, hvordan livskvaliteten for hospicepatienter er truet, fordi patienterne igennem lange sygdomsforløb typisk føler angst, depression og social isolation m.m. (Sundhedsstyrelsen, 2017). Tegnene på nærvær; *Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt, Vi morer os samme, Vi griner sammen, Hans føler sig tilpas og Vi er opmærksomme på hinanden* fortæller noget om den relation, vi havde sammen og betydningen af den. I kapitel 4.1.2.3 indikeres det, at vores relation minder om et kammeratskab. I kapitel 5.1.1 beskrives også hvordan, de forskellige tegn på nærvær kan pege på en tilstand af samhørighed. Ifølge Cicely Saunders (1964) er det at lytte og være nærværende patientens primære behov. Det mener jeg, der vises eksempler på igennem tegnene på nærvær fra mig; *Jeg matcher Hans' vibrato og Jeg tilpasser mig Hans*. Nærværet ses ikke kun fra mig, men fra os begge og kommer til udtryk gennem tegnene på nærvær; *Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt, Vi morer os samme, Vi griner sammen og Vi er opmærksomme på hinanden*. I lyset af dette kan man argumentere for, at vores relation er indbegrebet af gensidighed, et kammeratskab og en tilstand af samhørighed. Alt dette kan muligvis have haft en indflydelse på Hans' livskvalitet, fordi en mulig ensomhed og social isolation er blevet modarbejdet.

Alle seksten tegn på nærvær fra analysen er nu blevet gennemgået, med henblik på at beskrive hvordan nærværet kan siges at have faciliteret livskvalitet for Hans. I næste kapitel vil den metodiske fremgangsmåde diskuteres.

5.2 Diskussion af metode

I følgende kapitel diskuteres analysemetoden. Inddraget teori og det videnskabsteoretiske grundlag.

5.2.1 Analyse af nærvær

Kernen i min analyse er de fire transskriptioner af de to samtaler og to sange. Transskriptionerne bidrog til besvarelse af problemformuleringen, fordi de tvang mig til at lytte til audiooptagelserne igen og igen. Derudover skabte de et overblik, samtidig med at jeg kunne zoome tæt ind på enkelte sekvenser. En styrke ved analysen var, at jeg på forhånd havde bestemt, det jeg ønskede at undersøge inden udarbejdelsen af transskriptionerne. At have valgt et fokus så tidligt i processen var gavnligt, fordi jeg kunne fokusere mine lytninger. Det betød, at jeg fandt tegn på nærvær som f.eks. matching af vibratoen i stemmen. Dette tegn fandt jeg fordi, jeg var optaget af nærværet i vores stemme udtryk. Transskriptionerne hjalp mig også til at validere og finde nye tegn på nærvær, fordi det grafiske overblik gjorde det muligt at se mønstre, som turtagning m.m. Transskriptionerne gjorde det også nemmere at tydeliggøre, det jeg hørte i audiooptagelserne.

I løbet af transskriptionsarbejdet gjorde jeg mig også nogle fravalg. Jeg havde i starten af undersøgelsen et ønske om at undersøge vitalitet i stemmen, men vitaliteten i stemmen var utrolig svært at beskrive uden videooptagelser, eftersom alt det nonverbale ikke kan høres i audiooptagelserne. En mindre udfordring var at telefonen, som optog sessionerne, var placeret forskellige steder. Det betød, at min stemme og guitarens lyd fra d. 16/11 var tydeligere end på optagelserne fra d. 21/10. Dette er et bias, selvom jeg ikke tror, det har haft indflydelse på resultatet, fordi jeg stadig kunne fornemme Hans' vokal tydeligt. Et andet potentielt bias er, at jeg er den eneste, der har lyttet til audiooptagelserne, jeg kan derfor ikke udelukke at jeg har overhørt noget. Det var ikke en mulighed at lave et *member-check*, hvilket kunne have valideret analysen og hjulpet mig de steder, hvor noget var svært at høre.

At gå så relativt detaljeret til værks i analysen har gjort det muligt at finde flere tegn på nærvær.

En styrke ved min analyse er mit microperspektiv, de detaljerede nuancerede informationer, som vibrato i stemmen, pauser, turtagning m.m. Det har videreført en meget brugbar information, dog kan det tænkes, at jeg har overset noget på makroniveau.

5.2.2. Sammenstilling af analysen med teorien

Min induktive tilgang har haft stor betydning for inddragelsen af teori. Som nævnt i kap. 5.2.1 havde jeg en forestilling om at undersøge vitalitet i stemmen, men da jeg fandt ud af, at dette ikke var en mulighed at undersøge ordenligt i analysen, valgte jeg at undlade at inddrage litteratur om dette emne. Et andet fravalg var litteratur om reminiscens, der kunne have bidraget med viden og forståelse til enkelte tegn på nærvær. I stedet fandt jeg frem til litteratur og forskning omhandlende synkronisitet og matching fordi jeg, grundet min induktive tilgang, fandt frem til, at det var relevant at inddrage i forhold til de fleste tegn på nærvær.

5.2.3 Videnskabsteoretisk diskussion

Min induktive tilgang har medført meget viden, fordi jeg har set på data og undersøgt hvad, der kunne høres uden at være farvet eller påvirket af en teoretisk forforståelse. Den viden jeg har fået igennem undersøgelsen, er i første omgang anvendeligt for mig selv, da det er mig, der både er terapeut og den som udforsker materialet. At være terapeut og ham der undersøger gav mig nogle fordele, fordi det gav mig mulighed for at inddrage notater fra praktikperioden samt en viden fra praktikken. At jeg har været terapeut og ham som undersøger materialet har også påvirket min fokus, fordi jeg fornemmede som terapeut at nærvær var vigtigst i vores tid sammen. Hvis det havde været en anden forsker der havde modtaget samme mængde af data, havde personen måske valgt et helt andet fokus. At være musikterapeut og ham der skal undersøge materialet, medfølger dog en række bias. F.eks. kan det at forholde sig objektivt være en udfordring. Jeg undersøger mig selv, derfor kan det være fristende at redigere eventuelle faglige mangler fra min side. Det, at jeg er ansat som musikterapeut på Hospice Søholm, kan der potentielt være en interessekonflikt i, fordi jeg kunne ønske at imponere min kollegaer og arbejdsgiver.

6.0 Konklusion og perspektivering

I denne undersøgelse har jeg forsøgt at svare på, hvordan tegn på nærvær kan forstås og høres i samspillet mellem Hans og mig i musikterapien – og hvordan nærværet kan siges at facilitere Hans' livskvalitet. Det har jeg gjort ved at transskribere og yderligere analysere fire audiooptagelser fra musikterapi sessioner med Hans. I forbindelse med udarbejdelsen af analysen har jeg fundet følgende seksten tegn på nærvær; *Hans starter med at synge, Hans falder hurtigt ind, Hans tager teten, Hans laver få afvigelser, Hans måde at synge på, Hans føler sig tilpas, Hans er følelsesmæssigt engageret, Hans deler noget personligt, Hans lukker mig ind, Vi matcher hinanden, Vi starter samtidigt, Vi morer os sammen, Vi griner sammen, Vi er opmærksomme på hinanden, Jeg matcher Hans' vibrato og Jeg tilpasser mig Hans.* Herefter er tegn på nærvær sammenkoblet med litteratur og teori fra hospicefilosofien og synkronisitet. Gennem diskussion af mine fund og disse teorier tolker jeg, at livskvalitet ses igennem en meningsfuld aktivitet, kammeratskab og plads til at være på et åndeligt og eksistentielt plan, hvilket har bidraget til Hans' livskvalitet i den sidste periode af Hans liv.

6.1 Perspektivering

Igennem undersøgelsen har jeg fået et udvidet indblik på betydningen af nærvær. Det kommer også til at påvirke mit musikterapeutiske arbejde i andre sammenhænge. Analysen af sangene kommer også til at påvirke måden, jeg lytter til fremtidige patienter. Hvordan synger de, og hvordan jeg kan være med til at skabe synkrone mødeøjeblikke.

Litteraturliste

Bruscia, K. (1987). *Improvisational Models of Music Therapy*. Charles C. Thomas Publisher, Limited.

Clark, D. (1998). An annotated bibliography of the publications of Cicely Saunders—1: 1958–67. *Palliative Medicine*, 12(3), 181–193. <https://doi.org/10.1191/026921698678023443>

Clark, D. (1999). Total pain', disciplinary power and the body in the work of Cicely Saunders, 1958–1967. *Social Science & Medicine*, 49(6), 727–736. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(99\)00098-2](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(99)00098-2)

Didriksen, H. K., Husted, J., Mathiesen, A. M. (Red)(2019). 20 års jubilæum. At være tæt på mennesker der skal dø. Udgivet af Hospice Søholm.

Graven, V. P. (2015). *Hospicefilosofien i praksis: Eksistentiel/åndelig omsorg for døende på hospice*. Aalborg Universitetsforlag. Ph.d.-serien for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet <https://doi.org/10.5278/vbn.phd.socsci.00012>

Graven, V. P., & Timm, H. U. (2017). Hospice 25 år i Danmark: hvilken forskning findes der. *Omsorg*, 34(4) 61-65.

Graven, V., & Timm, H. (2021). Hospice Philosophy in Practice—Toward an Authentic Death. *Omega: Journal of Death and Dying*, 83(2), 325–342. <https://doi.org/10.1177/0030222819852850>

Hart, S. (2017). Introduktion til neuroaffektive processer i musikterapi. I C. Lindvang, & B. Beck (red). *Musik, krop og følelser: neuroaffektive processer i musikterapi* (1. udgave). Frydenlund Academic.

Hilliard, R. (2003). The Effects of Music Therapy on the Quality and Length of Life of People Diagnosed with Terminal Cancer. *The Journal of Music Therapy*, 40(2), 113–137. <https://doi.org/10.1093/jmt/40.2.113>

Hjorth, E., Kristensen, K., Lorentzen, H., & Trap-Jensen, L. (2003). *Den danske ordbog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Holck, U. (2002). *“Kommunikalsk” samspil i musikterapi: Kvalitative videoanalyser af musikalske og gestiske interaktioner med børn med betydelige funktionsnedsættelser, herunder børn med autisme*. Institut for Musik og Musikterapi, Humanistisk Fakultet, Aalborg Universitet.

Holck, U. (2004). Turn-Taking in Music Therapy with Children with Communication Disorders. *British Journal of Music Therapy*, 18(2), 45–54. <https://doi.org/10.1177/135945750401800203>

Jackson, N. A. (2016). Phenomenological inquiry. I B. L. Wheeler & K. M. Murphy (Eds.) *Music therapy research* (3. Udg. S. 885-906.). Barcelona Publishers.

Kenny, C., Jahn-Langenberg, M., & Loewy, J., (2016). Hermeneutic Inquiry. I B. L. Wheeler & K. M. Murphy (Eds.) *Music therapy research* (3. Udg. S. 335-351.). Barcelona Publishers.

Knapp, M. L., Hall, J. A., & Horgan, T. G. (2013). *Nonverbal communication in human interaction* (8, udg s. 377). Cengage Learning.

Kopp, K. (2017). Institutionelle rammer og vilkår. I V. Østergaard Steinfeldt & F. Thorbjørn Hansen (Red.), *Hospice: æstetik, eksistens, omsorg, og omsorg* (s. 296). Munksgaard.

Lexico. (2021). Meaning of synchrony in English. Lexico.com. <https://www.lexico.com/definition/synchrony>

Lindstrøm, S., Falk, M., Knudsen, B., Bøtker, J., Hyldgaard, U. & Rasmussen, L. (2020). Anbefalinger til kompetencer for musikterapeuter i den palliative indsats. Udgivet af DMTF & DM. [dmcgpal.dk](http://www.dmcgpal.dk).
http://www.dmcgpal.dk/files/januar2020_musikterapeuter_a4brochure_low.pdf

Malloch, S. (1999). Mothers and infants and communicative musicality. *Musicae Scientiae*, 1999-2000, 29–57. <https://doi.org/10.1177/10298649000030S104>

McMillan, S., & Weitzner, M. (1998). Quality of Life in Cancer Patients. *Cancer Practice*, 6(5), 282–288. <https://doi.org/10.1046/j.1523-5394.1998.00023.x>

Miccinesi, G., Caraceni, A., Garetto, F., Zaninetta, G., Bertè, R., Broglia, C., Farci, B., Aprile, P., Luzzani, M., Marzi, A., Mercadante, S., Montanari, L., Moroni, M., Piazza, E., Pittureri, C., Tassinari, D., Trentin, L., Turriziani, A., Zagonel, V., & Maltoni, M. (2020). The Path of Cicely Saunders: The “Peculiar Beauty” of Palliative Care. *Journal of Palliative Care*, 35(1), 3–7. <https://doi.org/10.1177/0825859719833659>

Nordestgaard, H., & Brøndum, L. (2016). *Den palliative indsats - en patientcentreret tilgang* (1. udgave.). Munksgaard.

REHPA. (2021). Kortlægning af den specialiseret palliative indsats i Danmark. [rehpa.dk](http://www.rehpa.dk). <https://www.rehpa.dk/wp-content/uploads/2020/12/Rehpa-kortlaegning-rapport-FINAL-WEB.pdf>

Robson, C. & McCartan, K. (2016). *Real World Research* (4. Udg.). John Wiley & Sons, Inc.

Ridder, H. M. (2011). Musikterapi med demensramte: hukommelse, identitet og musikreminiscens. *NMH-publikasjoner*, 61-83. <https://nmh.brage.unit.no/nmh-xmlui/handle/11250/172299>

Ridder, H. M. O. & Bonde, L. O. (2014). Musikterapeutisk forskning: Et overblik. I L. O. Bonde (red.), *Musikterapi: Teori, Uddannelse, Praksis, Forskning*, (1. udg., s. 407-425). Klim.

Rigsrevisionen (2020). Beretninger om adgang til specialiseret palliation. [Palliativmedicin.dk](http://www.palliativmedicin.dk).
http://www.palliativmedicin.dk/files/arkiv_2017/artikler/rigsrevisionens%20rapport.pdf

Saunders, C. (2021). *Bliv her og våg: Inspiration bag hospicefilosofien*. Nyborg: REHPA.

Saunders, C. (1964). The Symptomatic treatment of incurable malignant disease. *Prescribers' journal*, (4), 68-73.

Sundhedsstyrelsen. (2017). *Anbefalinger for den palliative indsats*. sst.dk. <https://www.sst.dk/da/sygdom-og-behandling/~media/79CB83AB4DF74C80837BAAAD55347D0D.ashx>

Stern, D., Jaffe, J., Beebe, B., & Bennett, S. (1975). Vocalizing in unison and in alternation: Two modes of communication within the mother-infant dyad. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 263(1), 89–100. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1975.tb41574.x>

Trevarthen, C. (1999). Musicality and the intrinsic motive pulse: evidence from human psychobiology and infant communication. *Musicae Scientiae*, 1999-2000, 155–215. <https://doi.org/10.1177/10298649000030S109>

Venborg, A. (2016). *S-tilgang i palliation: hvad, hvorfor og hvordan?* (1. oplag.). Books on Demand

Wheeler, B.L., & Bruscia, K. (2016). Overview of music therapy research. I B. L. Wheeler & K. M. Murphy (Eds.) *Music therapy research* (Third edition.). Barcelona Publishers.

WHO (1997). WHOQOL: Measuring quality of life. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63482>

WHO (2020, August 2). *Palliative care: Key facts*. Who.int. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>

Wigram, T. (2004). *Improvisation: Methods and techniques for music therapy clinicians, educators, and students*. Jessica Kingsley.

Woods, S. (2007). *Death's dominion ethics at the end of life*. Open University Press.

A – Samtykkeerklæring

AALBORG UNIVERSITET

Institut for
Kommunikation

Musikterapiuddannelsen
Musikkens Hus
Rendsburggade 14
9000 Aalborg

www.musikterapi.aau.dk

Samtykkeerklæring til brug af audio/videoptagelser

I forbindelse med studerende Mathias Hansen og dennes praktik på Musikterapiuddannelsens 9.semester giver jeg hermed min tilladelse til, at sessioner må bruges som en del af den studerendes uddannelse ud fra følgende aftaler og specificeringer:

Jeg giver min tilladelse til,

	JA	NEJ
- at sessionerne må videoptages	☐	☒
- at sessionerne må audiooptages	☒	☐
- at optagelserne må bruges til den studerendes supervision på Aalborg Universitet	☒	☐
- at skriftlig beskrivelse og analyse af optagelserne i anonymiseret form må bruges i forbindelse med den studerendes afsluttende speciale, der er offentligt tilgængelig på Aalborg Universitets VBN server.	☒	☐
- at specialet efter bestået eksamen kan danne ramme for artikler til nationale og internationale tidsskrifter	☐	☒

Forudsætningen for denne samtykkeerklæring er, at alt materiale bliver opbevaret sikkert og fortroligt i henhold til Datatilsynets krav. Materialet bliver opbevaret indtil endt kandidat-eksamen i juli 2021 hvorefter det slettes. Alle, der har tilladelse til at se materialet, har tavshedspligt. Det er altid muligt at trække denne samtykkeerklæring tilbage, hvorefter video- eller audiomateriale vil blive slettet. Det vil være muligt at få udleveret kopi af hele eller dele af det optagne materiale. Dog skal dette kun anvendes til eget privat brug og må ikke offentliggøres noget sted.

[Redacted Signature]

Deltagers navn

Forældre/værge

12/10

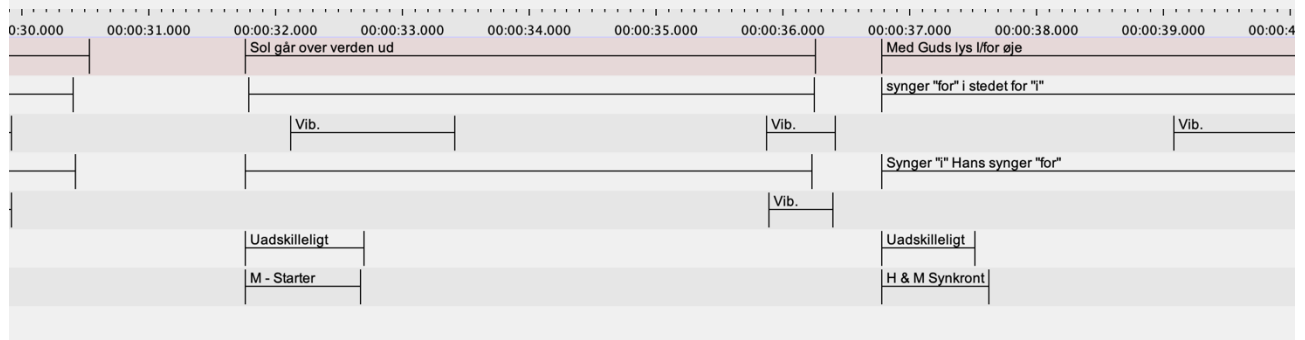
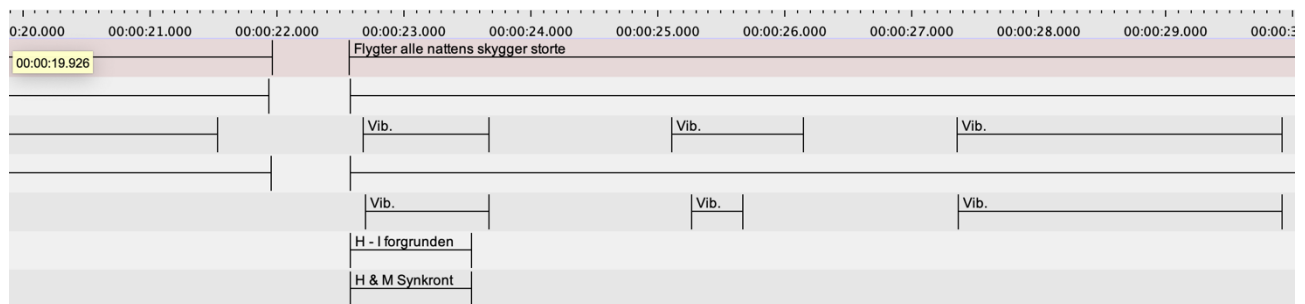
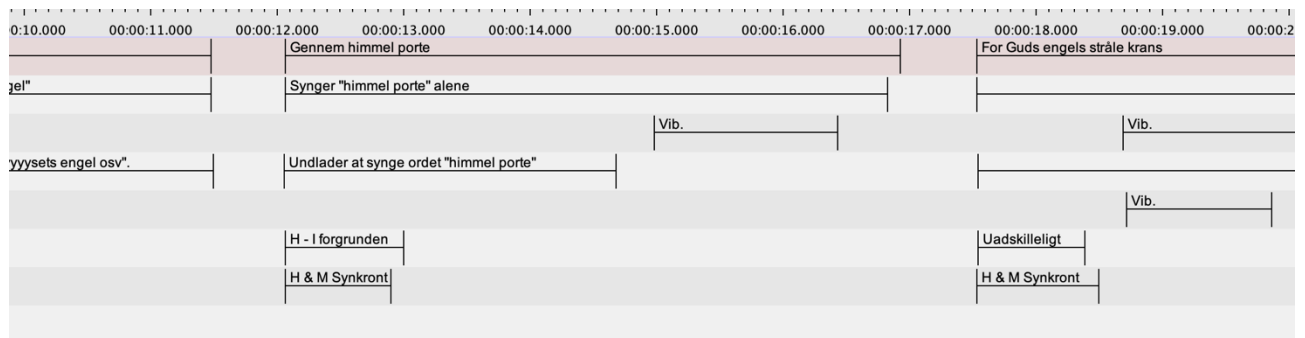
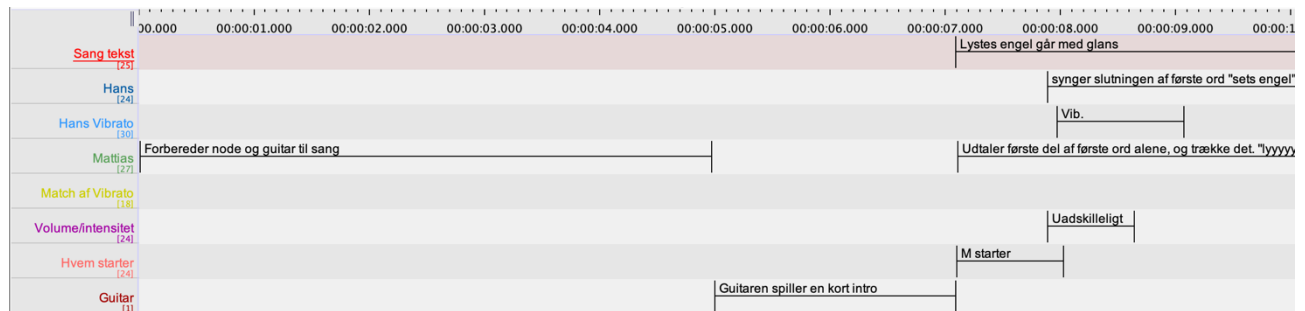
Dato

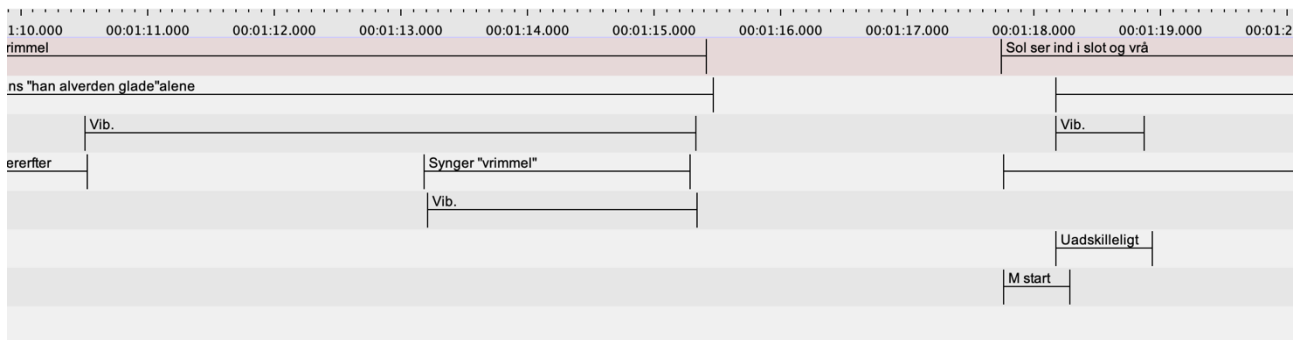
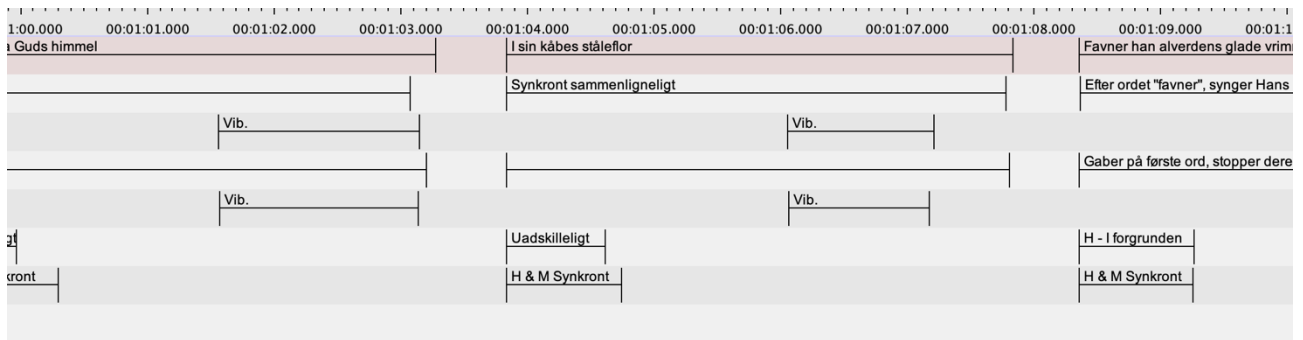
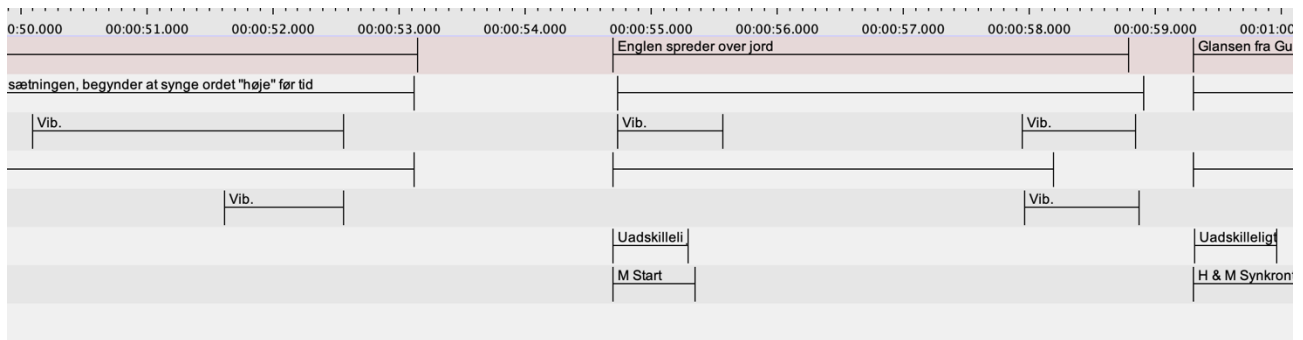
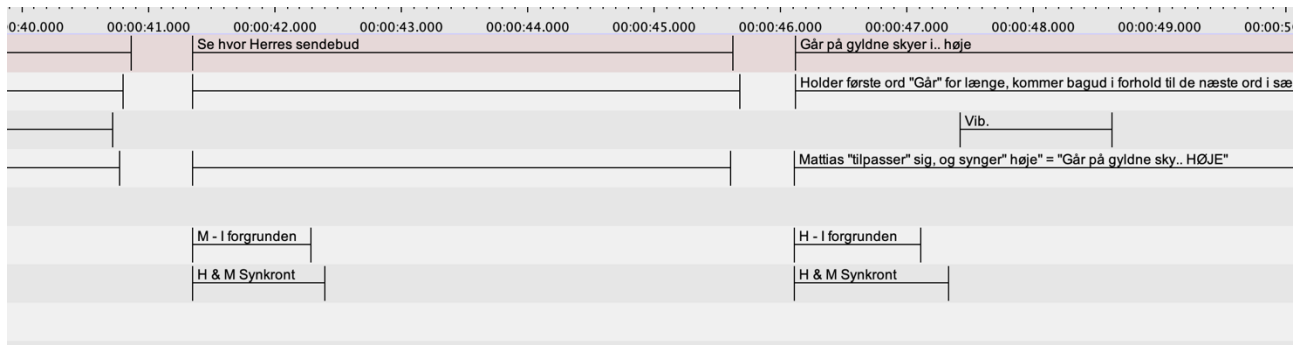
[Redacted Signature]

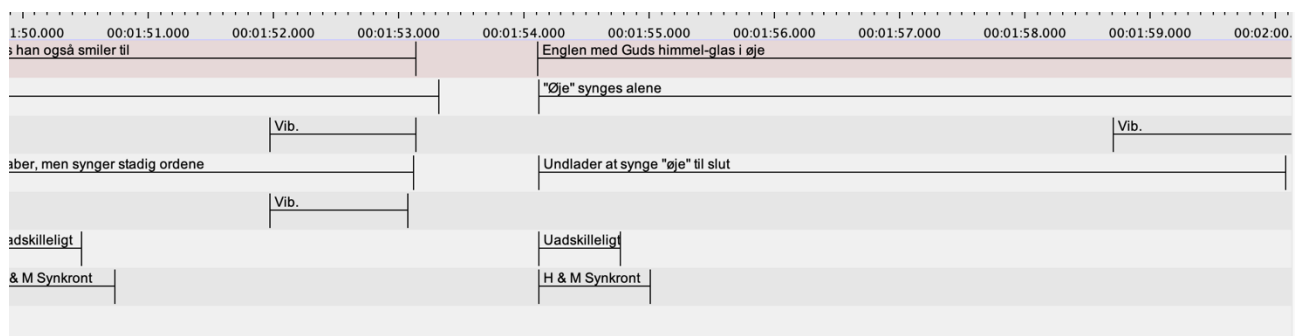
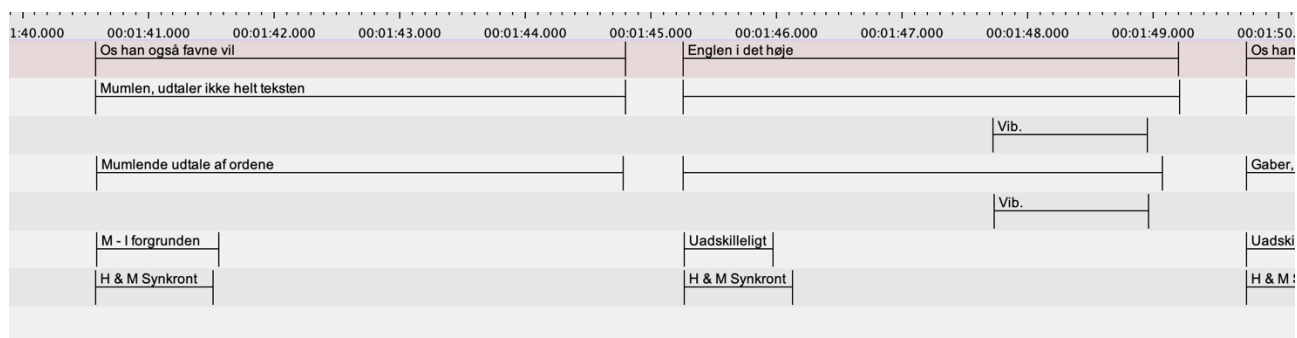
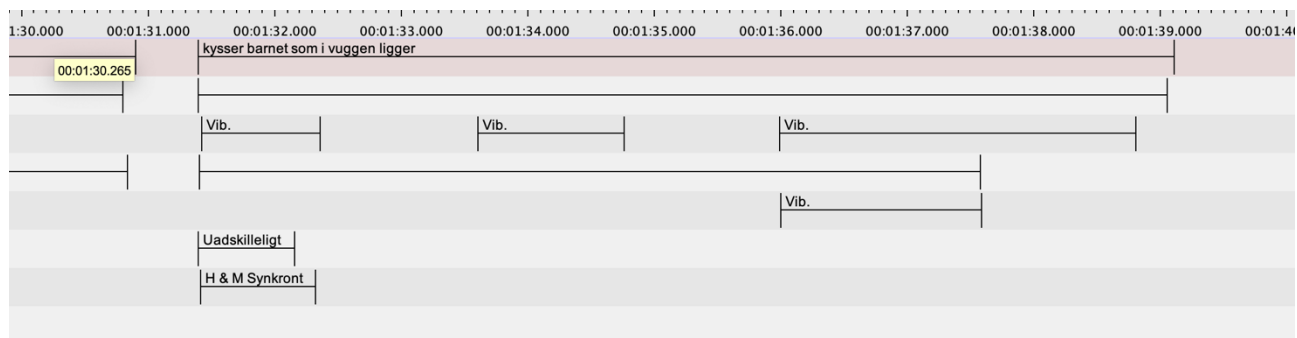
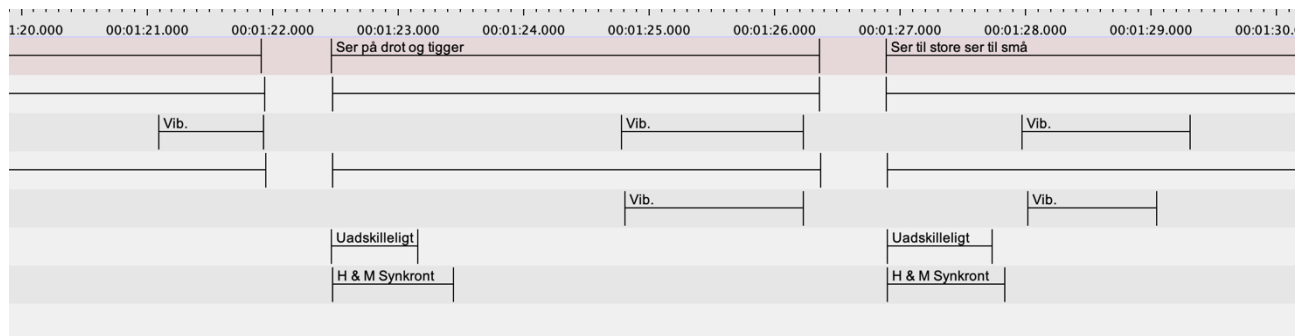
Underskrift

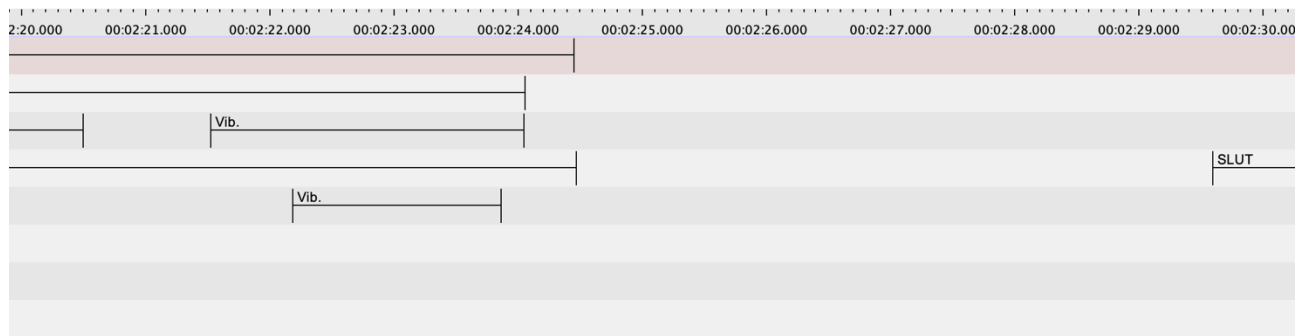
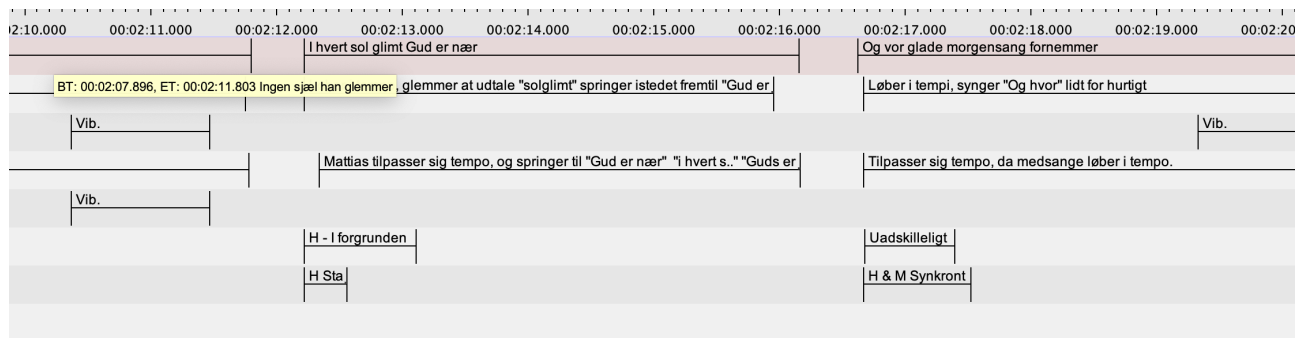
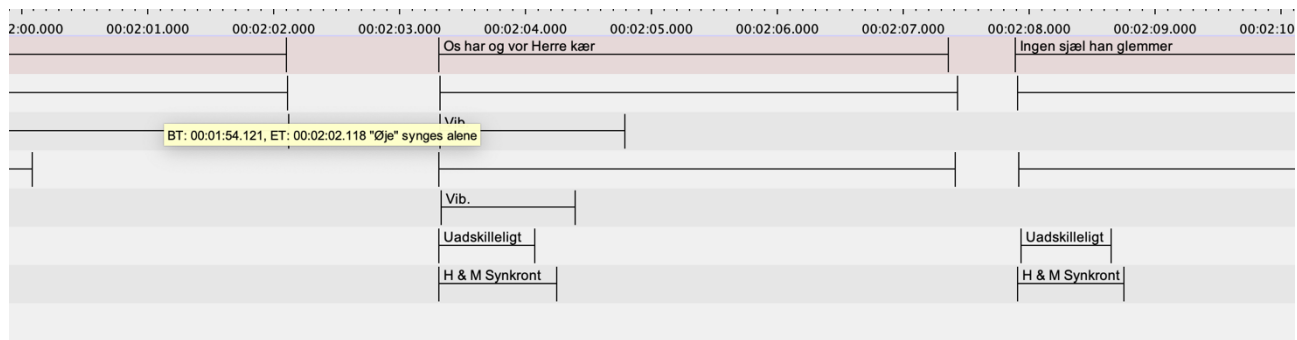
Spørgsmål angående samtykke er velkomne, og du kan kontakte den studerende på følgende email:

B - "Lystes engel går med glans" transskription udført i Elan fra d. 21/10

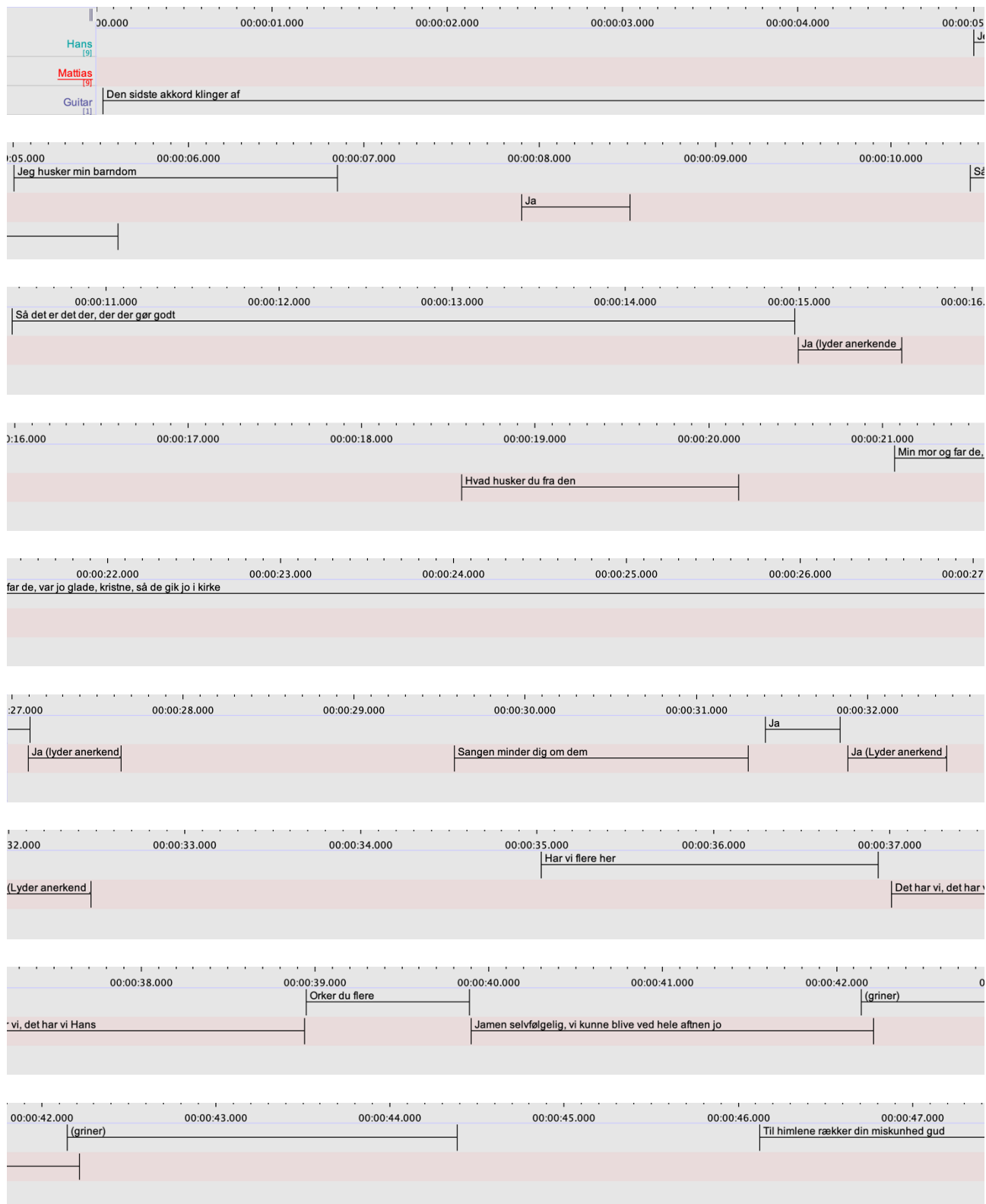

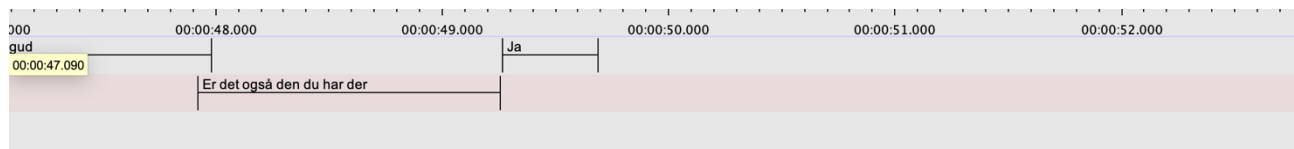

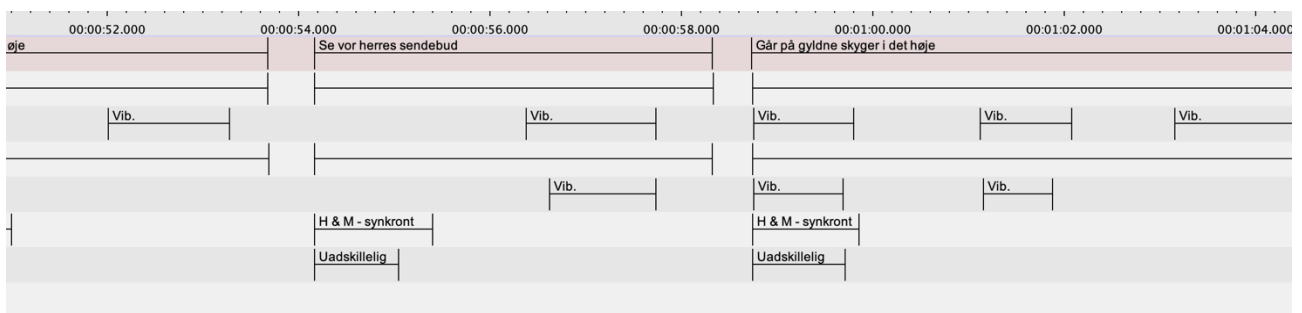
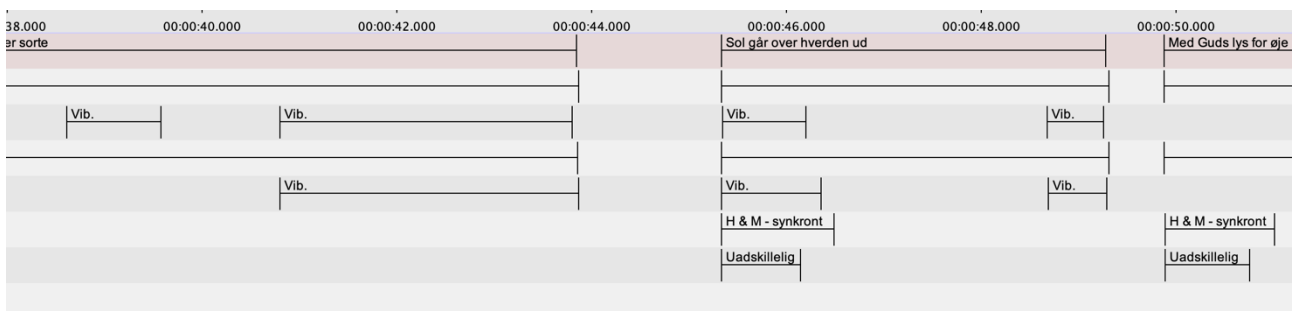
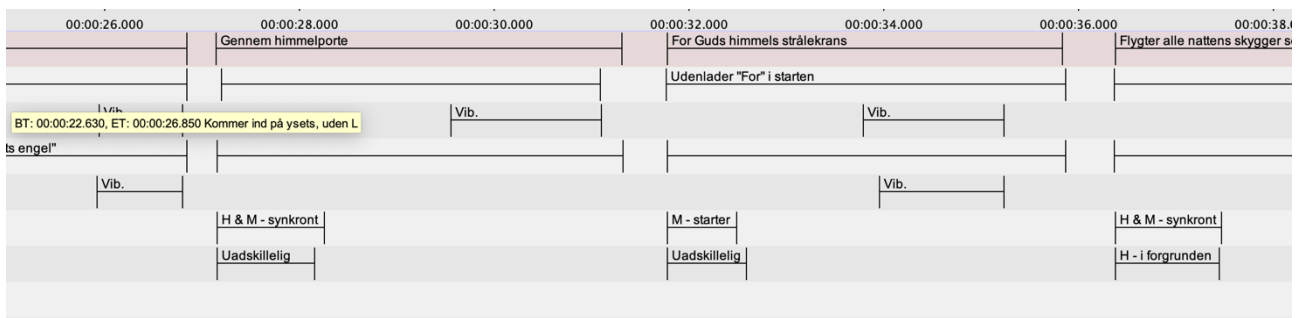
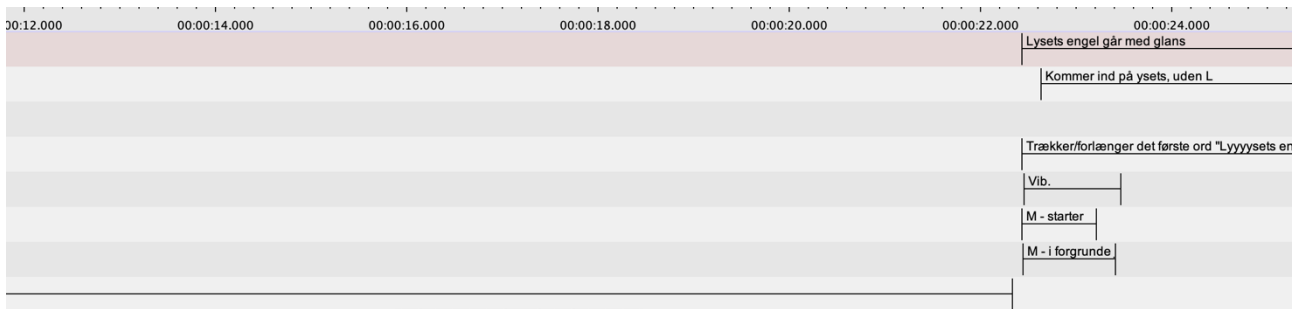
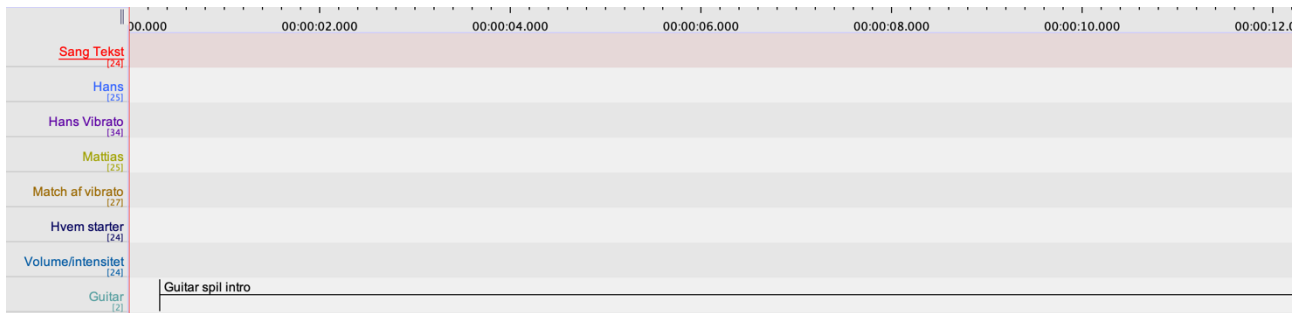

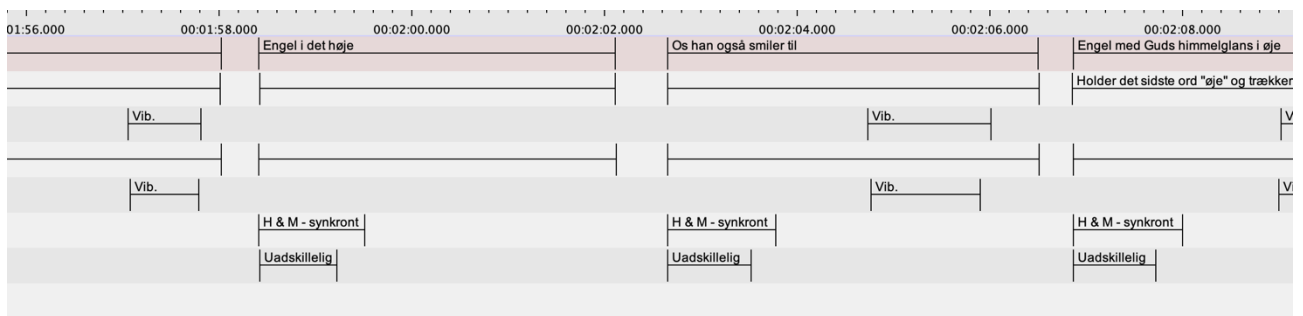
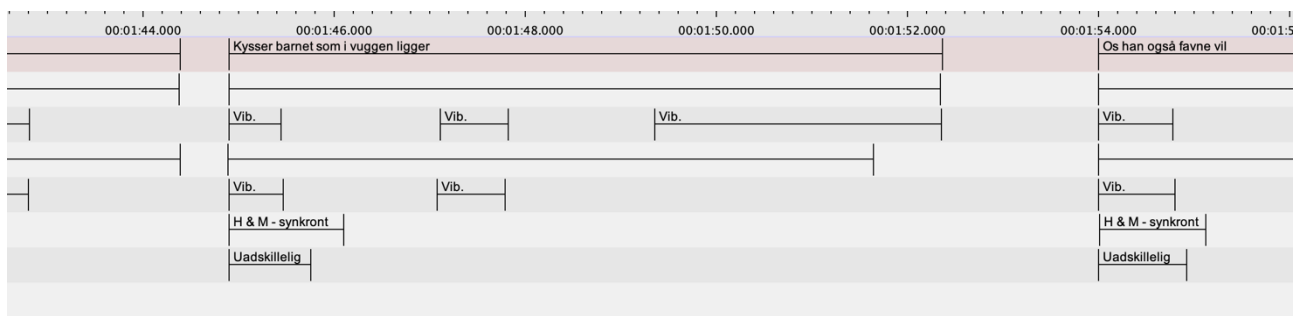
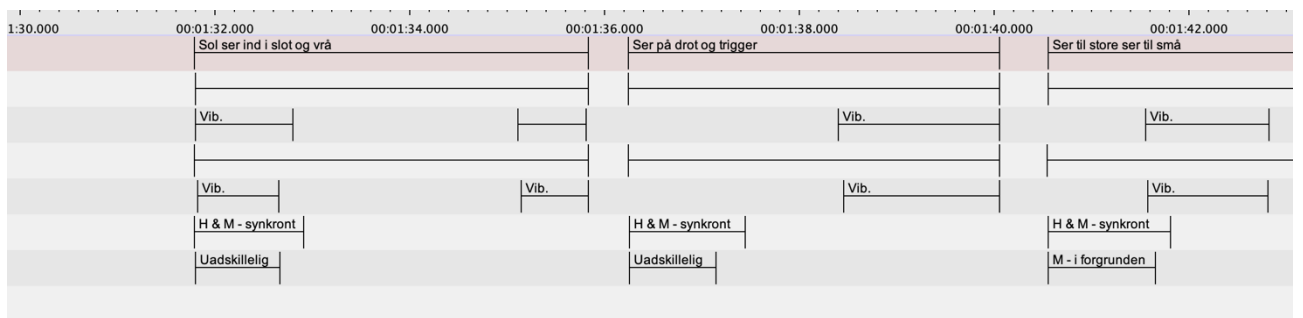
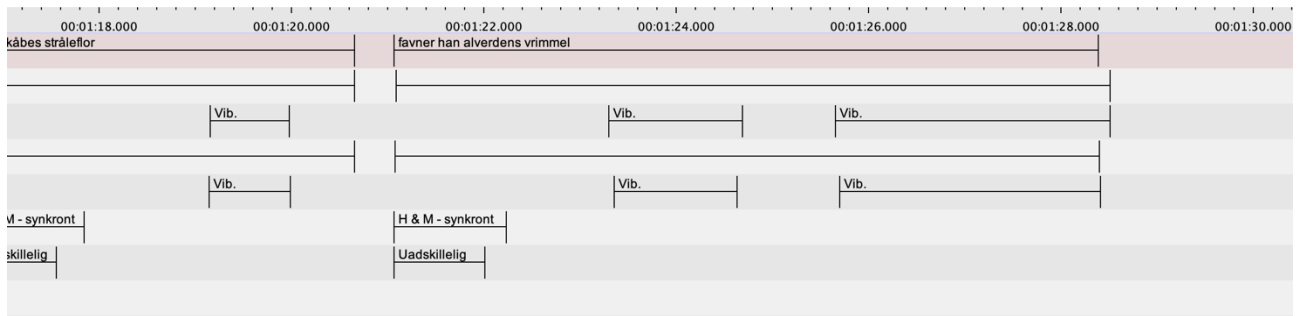
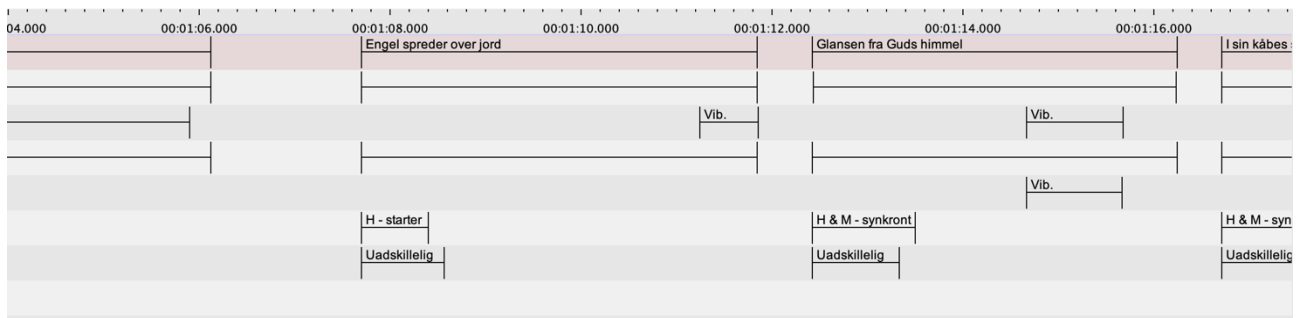
C - "Samtale" transskription udført i Elan fra d. 21/10

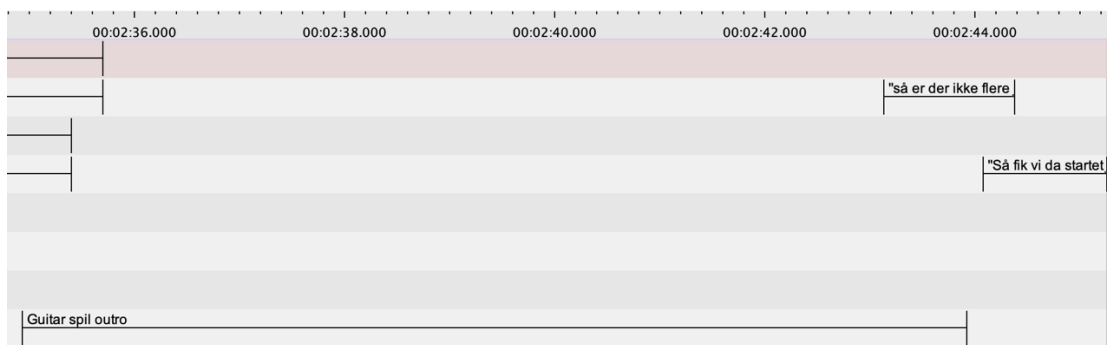
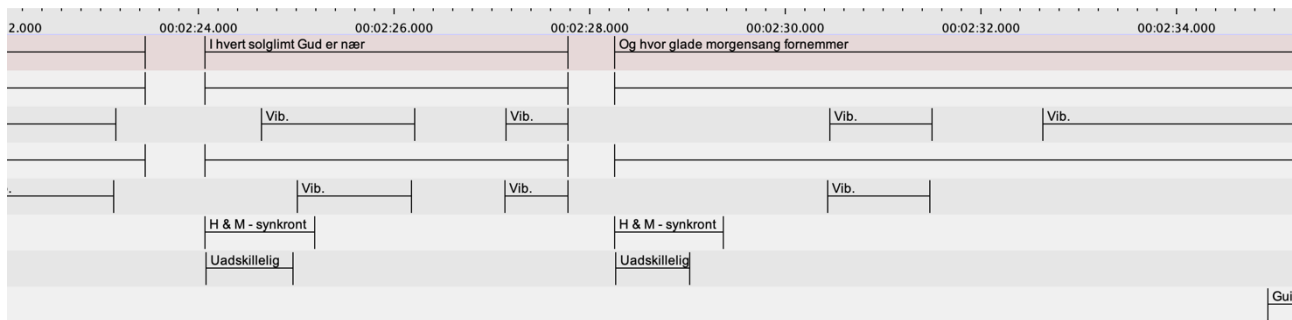
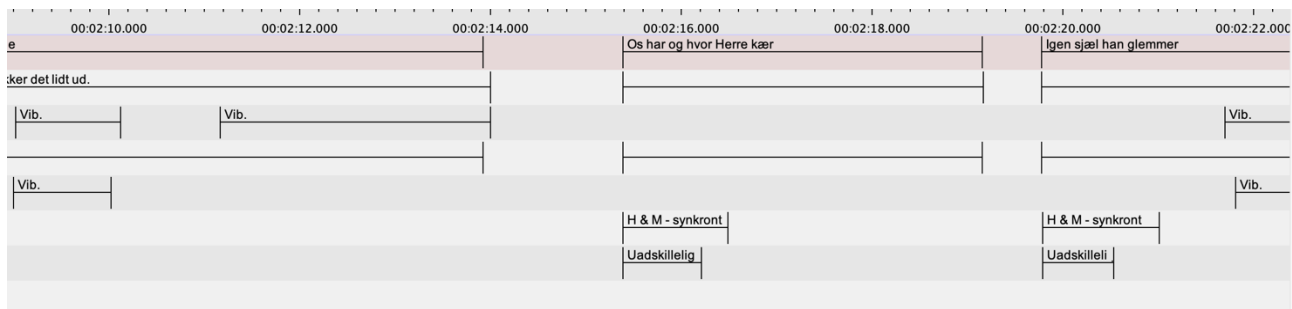

D - "Lystes engel går med glans" transskription udført i Elan fra d. 16/11

E - "Samtale" transskription udført i Elan fra d. 16/11

